جەمال نەبەز

سەمیناری کوردستان
راپۆرتێک لەسەر بارودۆخی ئێستەی نەتەوەی کورد
و
وتوێژ لەسەر باری باشووری کوردستان

وتارێکی سەمینارییە لە ئێوارێی رۆژییەکشەمەی ١٩ی مارتی ١٩٩٥دا لە شاری ستۆکهۆلم (سوێد) لەبەردەم ٢٨٧ کوردی سوێد و شوێنانی دیکەی ئەورووپادا پێشکێش کرا

بەڕێزان بەشدارانی سەمیناری کوردستان

سڵاوێکی گەرمتان لێ بێ و سوپاس بۆ بەشداریتان بەم شێوە فراوانە لە سەمیناری ئەورۆدا کە هیوام وایە بتوانێ هێندێک ڕوشنایی ئاڕاستەی باری ئێستەی نەتەوەی کورد بەگشتی بکا و سووتێکیش بگەیەنێ بە هەوڵدان بۆ ڕەواندنەوەی باری ئاڵۆزکاوی ئەورۆی باشووری کوردستان. سوپاسێکی گەرمی کاک بورهان مام تۆفیق و هەموو ئەو برادەرانەیش دەکەم کە ڕەنجیان بە دەست پێکهێنانی ئەم سەمیناڕەوە کێشاوە و هەموو لایەکتان بەخێرهاتن و سەرچاو.

بەڕێزان:

ئەو ڕووداوە گرنگانەی کە لەم چەند ساڵەی دواییدا لە ئاستی خۆرهەڵاتی نێوەڕاست و جیهاندا سەریان هەڵدا؛ وەک ڕووخانی ڕژێمی شای ئێران و دامەزراندنی "کۆماری ئیسلامیی ئێران" (١٩٧٩) و پێ بەپێی ئەوەش بەهێزبوونی بزووتنەوەی "بنچینەگرانە"ی ئیسلامی دژ بە ئەمریکا و ئەورووپا، و هەڵپەرژانی جەماوەرانەی خەڵکی ڕۆژهەڵاتی کوردستان بە ڕووی زۆردارای و ملهوڕیی ڕژێمی مەلا شیعەکاندا، و کودەتای سوپایی لە ئەنقەرە (ئەیلوولی ١٩٨٠) و هاتنە کایەی ڕژێمی میلیتاریستی دوژمن بە کورد و دێموکراسیی ئێڤڕەن. هەروەها جەنگی هەشت ساڵەی کەنداو (لە نێوان عێراق و ئێراندا) (١٩٨٠-١٩٨٨) و بەهێزبوونی لە هەندازە بەدەری ڕژێمی بەعسیی عێراق و بەکارهێنانی چەکی کیمیایی و بیۆلۆژی، بە یارمەتیی ئەورووپا و ئەمریکا دروستکراو، بۆ تووناکردنی کورد، بە تایبەتی لە هەڵەبجە و سەردەشت و بادینان (١٩٨٨)، و ناڕامی پەیدابوون لە ئەورووپا و ئەمریکا بەرامبەر بە مەترسیی چەکی کیمیایی و بیۆلۆژی، بێ نێو بردنی کوردی قڕکراو، پاش ئەوەش پەلاماری عێراق بۆ سەر کوێت و هەڵگیرسانی شەڕی چەکدارانە لە نێوان عێراق و کۆمەڵەی نەتەوە یەکگرتووەکاندا بە سەرۆکایەتیی ئەمریکا و شکانی سوپای سەددام، بەڵام مانەوەی خۆی و ڕژێمی لەسەر کار. ئەوجا

راپەڕینی خەڵکی باشووری کوردستان لە بەهاری ۱۹۹۱ دا و پەلامار بردنەوەی سەددام بۆ سەر کوردستان و کۆچڕەوی دوو ملیۆنی کورد بۆ دەوڵەتی ترک و ئێران. دوای ئەوەش دروستبوونی نیۆچەیەکی دیفاکتۆ de facto سەربەخۆ بۆ کورد لە بەشێکی باشووری کوردستاندا بە نیۆی "هەرێمی ئاسایش"ەوە بە رازی بوون و پارێزگاریی ئەمریکا و بەریتانیا و فەرەنسا و خودێلێخۆش بوو تورگوت ئۆزال، و هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان (لە هەرێمی ئاسایش دا) بە کوالیسیۆنی پارتی دێمۆکراتی کوردستان و یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان و دامەزراندنی دەزگەی بەڕێوەبەرێتیی "هەرێمی ئاسایش" لە لایەن کورد خۆیەوە، و لەپاڵ ئەوەشدا خەستبوونی سەرهەڵدان لە باکووری کوردستاندا (کە لە نیۆەڕاستی هەشتاکانەوە بە رێبەریی پ ک ک دەستیپێکردووە)، و هەوڵدانی دڕندانەی رژێمی ترک بۆ بندەست هێشتنەوەی کورد، و هەر لەو کاتەدا زیندووبوونەوەی بیری سەربەخۆیی کوردستان، کە لە سەرەتاوە (واتە چەند سەتەیەک لەمەوبەرەوە) بیری سەرکردە رێسابیییەکان (تقلیدی)ی کورد بوو، بەڵام لە پاش جەنگی جیهانیی دووەمەوە لە لایەن سەرکردە هوردە بۆرژوا مارکسیستە شارنشینەکانی کوردەوە کرا بە "ئۆتۆنۆمی بۆ کوردستان" لە چوارچێوەی دەوڵەتە داگیرکەرەکاندا. هەروەها بەهێزبوونی هەستی نیشتمانپەروەری و گۆڕسەندنی بزووتنەوەی بیری نەتەوەیی لەنیۆ کوردا بە گشتی، و تەنانەت لەنیۆ ئەوانەشدا کە رێبازی ئایینی، یان چینایەتییان گرتووەتە بەر و لە ئەنجامی ئەوەشەوە هاتنە کایەی رێکخراوی ئیسلامیی کوردستانی و رێکخراوی ئەلەوی کوردستانی و رێکخراوی کۆمۆنیستی کوردستانی ورێکخراوی ئێزیدیی کوردستانی. ئەوجا زۆرانی نیۆی ئەو رژێمانەی کە کوردستانیان داگیر کردووە و بە پەند بوونیان لە سنووردێکی جیهانیدا و ناسرانیان بە تێرۆریست و پێشێلکەری مافی مرۆڤ، بەتایبەتی رژێمی ئێران و عێراق، و پەیدابوونی کەسانێکی بەنیۆبانگ و دەسەلاتدار لە ئەوروپا و ئەمریکا و هەموو جیهاندا کە پشتگیری لە مافی رەوای گەلی کورد دەکەن. لەمانەش بترازێ نیۆیک بوونەوەی عەرەب و ئیسرائیل لە یەک؛ پاش دوژمنایەتییەکی خوێنینی نیوسەتەیی و داننانی رەسمی بە بوونی ئیسرائیلدا لە

لایەن چەند دەوڵەتێکی عەرەبەوە، و دەستخستنە دەستیەکی سەرکردەکانی فەلەستین و ئیسرائیل بە نیازی چارەسەرکردنی کێشەی فەلەستین. لەمانەش هەموو گرانتر و گرنگتر، رووخانی لەشکرگەی سۆسیالیزمی ساختە بە سەرۆکایەتیی یەکێتیی سۆڤێت و رزگاربوونی ئەوروپای خۆرهەلات و یەکگرتنەوە و بەهێزتربوونی دەسەلاتی ئابووری و سوپایی ئەڵمانیا و نێزیکبوونەوەی پتری لە رژێمی ترک و هاتنە خوارەوەی نرخی پەیمانی ناتۆ، و شان بەشانی ئەوەش کەمبوونەوەی بایەخی دەوڵەتی ترک بۆ ئەوروپای خۆراوا و ئەمریکا وەک "سەنگەرێک" بەرامبەر سۆڤێتی دوابڕاو، بەڵام بایەخ وەرگرتنەوەی ترک جارێکی دی وەک "پردێک" لە نێوان ئەوروپا و ئەو چەند دەوڵەتە سەربەخۆیەدا کە لەسەر داروپەردوی سۆڤێتی جاران بۆ ترکمانی ئاسیای نێوەڕاست دامەزران، و لە هەمان کاتدا تێژبوونی بیری رەگەزپەرستانەی فاشیستانەی تۆرانێتی و خەیاڵێدان بە دروستکردنی "ئیمپراتۆرێتی تۆرانی"یەوە لە ئاسیاوە تا چین. لەگەڵ ئەمانەشدا هاتنە پێشەوە و خۆنواندنی ئەمریکا پاش هەرەسهێنانی سۆڤێت وەک تاکە زلهێزێک لە جیهاندا و بایەخ پەیدابوون بۆ کۆمەڵەی نەتەوە یەکگرتووەکان و بیرکردنەوە لە هێنانە بوونی "سیستەمێکی نوێ" بۆ جیهان و لەنێوچوونی ڕێز و پیرۆزیی "پتی" دەوڵەوت وەک "بووەیەکی نەتەکین" (مصون) لە جیهاندا و خستنە ژێر پرسین و گومانکردن لە سەربەستیی دەوڵەت لە هەڵسو کەوتیدا بەرامبەر گەلەکەی ژێردەستی خۆی و لەمەشەوە دانانی مافی مرۆڤ بە "دۆزێکی گشتیی کۆمەڵگەی جیهانی"، نەک وەک پێشوو بە "دۆزێکی نێوخۆیی دەوڵەتێک". هەروەها دانانی "دەستێنەردان" لە کاروباری نێوخۆیی دەوڵەتێکدا بە کارێکی "ڕەوا" و "بەجێ"؛ هەر کاتێک ئەو دەوڵەتە بەرامبەر گەلەکەی خۆی خراپ جوولایەوە. هەر لەم کاتەشدا تێلسانەوە و هەرەسهێنانی چەند دەوڵەتێکی فرەنەتەوەی دەستکرد؛ وەک یۆگۆسلاڤیا و چیکۆسلۆڤاکیا، و لەمانەشەوە ترس لێنیشتن و زارەترەک بوونی داگیرکەرانی کوردستان لە دوارۆژی خۆیان و دەوڵەتە دەستکردەکانیان. کە ئەوەبوو ئەمجارە و پاش دامەزراندنی "هەرێمی ئاسایش" و پەرەسەندنی چالاکییەکانی پێ کێ کێ و پێشمەرگەکانی حیزبی

دیمۆکراتی کوردستان لە رۆژهەلاتی ولاتدا، بە ئاشکرا کەوتنە دژایەتیی کورد (کۆبوونەوەی دەمدەمی وەزیرانی دەرەوەی ترک و سووریا و ئێران بۆ باسی ئەوەی پێیدەڵێن "مەترسیی کورد") و بەرزبوونەوەی نرخی ستراتیژی و ئابووریی کوردستان وەک ولاتێک کە لە دواڕۆژدا گاز و نەوتی ئازەربایجان و ترکمانستانی پێدا دەچێ بۆ خۆراوا...هتد.

ئەمانەی لە سەرەوە باسمکردن و هیندێک شتی دیکە هەموو رووداوی تازە بابەتن کە لەم دە پانزە بیست ساڵەی دواییدا رووبان داوە و بوونەتە هۆی گۆڕینی ژیۆپۆلیتیکی نێوچەی خۆرهەلاتی نێوەڕاست و هۆی شڵەقاندنی کێشەی کورد لە زۆنگاوی بێدەنگی شەوەزەنگی کۆمەڵگەی نێو نەتەوەییدا، و ئێستەش داوا لە بزووتنەوەی رزگاریخوازانەی خەڵکی کوردستان و هەموو نەتەوەی کورد دەکەن کە لەم سەردەمەدا زۆر بە هۆشیاری و ژیرانە بکەونە هەڵسو کەوت؛ تاکو بتوانن سووت لەم هەلو مەرجەنوێیە وەربگرن. یەکەمین هەنگاویش بۆ کەڵک وەرگرتن لەم بارو دۆخە بە بیروڕای من رێککەوتنی ناسیۆنالّ و ئاشتیی نیشتمانی و هاوئاهەنگییە لە نێوان ئەو هێزانەدا کە لە کوردستان و دەرەوەی کوردستاندا بۆ ئەم ئامانجە کار دەکەن.

بەڕێزینە:

یەکێک لە هۆ سەرەکییەکانی سەرکەوتن لە ململانێی ژیاندا خۆناسین و ناخۆناسینە. جا بۆ ئەوەی خۆ و ناخۆ بە تەواوی بناسین، جارێ دەبێ لە خۆوە دەستپێبکەین. لە خۆوە دەستپێکردنیش دەمانخاتە بەر ئەم پرسیارانە: ئایە ئێمە کێین؟ ئێمە چۆنین، و چۆن لە خۆمان دەگەین؟ ئێمە چیمان دەوێ؟؟؟

وەرامدانەوەی ئەم پرسیارانە بە ڕاستی و بێ خۆ و خەڵک خاپاندن، یارمەتیمان دەدا لە خۆ ئامادە کردندا بۆ هەنگاوی دووەم کە ئەوەش ناخۆ ناسینە. بۆ ناخۆ ناسینیش دەبێ بە تەواوی بزانین ناخۆکان کێن و چۆنن و چۆن لە خۆیان و لە ئێمەش دەگەن و چیان دەوێ و پێوەندییان بە ئێمەوە چۆنە. جا ئەگەر پاش ئەم پرسیار و بەرسڤانە خۆناسین بخەینە ئالیەک و ناخۆ

ناسینیش بخەینە ئالییەکی دی، و بە خەیاڵ لە نێوان خۆناسین و ناخۆ ناسیندا هێڵێک بکێشین، ئەوا دەزانین لە شوێنێکی سەر ئەو هێڵەدا چارەسەرێک بۆ کێشەکەی خۆمان دەستنیشان بکەین.

ئێستە با جارێ زۆر بە کورتی باسێکی خۆ بکەین:

ئێمە کۆمەڵگەیەکی چل ملۆنین، بە خۆمان دەبێژین "کورد"، و خۆمان؛ چ لە ڕووی زمان و چ لە ڕووی مێژوو و چ لە ڕووی فرەهەنگ (کولتوور) و چ لە ڕووی هەستی پێوەندارێتیی نێو کۆیی یەوە، لە گەلانی دەوڵەتە داگیرکەرەکانی ولاتەکەمان، بە جیا دەزانین. جا ئەگەر ئێمە هەرە کۆنترین گەلی خۆرهەڵاتیش نەبین، ئەوا بێگومان یەکێکین لە هەرە کۆنترین گەلەکانی خۆرهەڵات و ئەم جیهانە. ئەم ولاتەی ئێمەش کە چەند هەزار ساڵێک دەبێ واری (١) ئێمەیە و تێیدا دەژین، بەلایەنی کەمەوە هەزار ساڵێک دەبێ بە کوردستان نێوی ڕۆیوە. ئەمەش لە نووسینەکانی بازرگان و گەشتەوەری ئیتالیایی مارکۆ پۆلۆ Marco Poloدا بە جوانی دیارە. کتێبی "شەرەفنامە"ش کە چوار سەت ساڵێک لەمەو بەر لە لایەن میر شەرەفخانی بەتلیسییەوە نووسراوە؛ باسی سنوورەکانی کوردستان دەکا کە ئەو دەمە لە تەنگەی هورمزەوە دەستپێکردووە(٢). هەروەها چیرۆکی "مەم و زین" یش کە ٣٠٠ ساڵ پێش ئێستە لە لایەن بیرکەرەوە و هۆنەری کورد ئەحمەدی خانییەوە (٥١/١٦٥ - ٧/١٧.٦) نووسراوە، باسی پێویستی دامەزراندنی دەوڵەتێکی ناسیۆنالی بۆ کورد کردووە، کە لەو ڕۆژەدا بیری دەوڵەتی ناسیۆنالْ لای گەلانی عەرەب و ترک و فارس و هەموو گەلانی دیکەی ڕۆژهەڵات نەبووە، و هەموو دەوڵەتەکانی ئەو سەردەمە، واتا "ئیمپراتۆرێتیی عوسمانی ، شانشینیی قاجاری ، قەیسەرێتیی ڕووسیا و... هتد دەوڵەتی تێرێتۆریال territorial بوون، نەک ناسیۆنال. تەنانەت دەوڵەتەکانی ئەورووپاش پێش شۆرشی فەرەنسا دەوڵەتی ناسیۆنال نەبوون. ئاشکرایە کە شۆرشی فەرەنسا ٩٤ ساڵ پاش نووسینەوەی "مەم و زین" ڕوویداوە. بەڵام مافی ئێمەی کورد بۆ ژیانێکی سەربەخۆ، هەر لەوەوە نایەت کە ئێمە کۆنە خاوەنی ئەو ولاتەین کە تێیدا

دەژین، و ئەم گەلانەی کە خۆیان کردووە بە ئاغامان ؛ وەک ترک و عەرەب و فارس لە چاو کورددا تازەن لەو شوێنانەدا کە تێیدا نیشتەجێ بوون (بۆ وێنە: عەرەبە کۆچەرەکان لەگەڵ فتووحاتی ئیسلامی لە دورگەی عەرەبییەوە هاتنە کوردستان و عێراق و سووریا، و هۆزە ترکەکانیش لە سەتەی دوانزەدا لە ئاسیای گچکەدا نیشتەجێ بوون، پاش ئەوەی شەڕکەرەکانیان ماوەیەک بوونە جاشی خەلیفەی عەببباسییە عەرەبەکان، و فارسەکانیش پاش مێدێکان (مادەکان، کە باوو باپیرەی کورد بوون) کەوتنە فەرمانڕەوایی، تەنانەت دەوڵەتی ساسان دەوڵەتی فارس و کورد بوو، پێتەختەکەشی (مەداین)(۳) لە نزیک جلەولاوە بوو کە ئێستەش کوردستانە) ئەرێ.... مافی ئێمە تەنێ لەمانەوە نایەت، بەڵکو مافی ئێمە لەو سەرەتا ئینتەرناسیۆنالەشەوە دێ کە دەبێژێ "هەموو گەلێک مافی بڕیاردان بۆ بڕینەوەی چارەنووسی خۆی بەدەستی خۆیەتی". جا ئەگەر ئێستە ئێمە لەوە گەڕێین کە کوردی وا هەن، یان لەبەر ترس، یان لەبەر هەڵپەرستی، یان لەبەر بێهیوایی، یان لەبەر بێدەسەڵاتی، یان بۆ "ڕاگرتنی ڕەوشی دیپلۆماسی"- وەک ئەوان خۆیان دەبێژن - ڕاستەوخۆ باسی کوردستانێکی ئازاد و سەربەخۆ ناکەن و دەم لە "ئۆتۆنۆمی" یەوە دەدەن، ئەوا هەموومان دەزانین کە زۆربەی هەرە زۆری کورد لە دڵدا ئازادی و یەکسانی و سەروەرێتیی نەتەوەی کوردیان دەوێ، و تەنانەت ئەو کوردانەی کە لەبەر هەر هۆیەک دەبێ، با ببێ، ناچار بوون خۆیان لە بەرەی داگیرکەراندا ببینەوە وەک "فرسان" و "قۆرۆجو" و "پاسدار" (٤) ئەوا دیسانەوە هەر خۆیان بە "جاش" (٥)ی داگیرکەرانی کوردستان نازانن. ڕاپەڕینی بەهاری ۱۹۹۱ لە باشووری کوردستاندا دەریخست کە ئەمانەی پێیاندەگوتن "جاش" و "مستشار" و چی و چی، بە چ جۆرێک کەوتنە وێزەی ڕژێمی بەعس و هەڵکردنی ئالای پیرۆزی کوردستان.

ئەمەیان وا، و ئێستە دەبێ بزانین کە ئێمەی کورد هەر خۆمان نین کە خۆمان بە "کورد" دەزانین، بەڵکو ناخۆکانیش ئێمە هەر بە کورد دەناسن. شانامەی فیردەوسی (۹۳۲ز- ۲. ۱ز) و بەرهەمەکانی دیرۆکناسانی عەرەب و موسڵمان وەک "مروج الذهب" ی مەسعوودی بەر لە هەزار ساڵ باسی کوردیان کردووە.

جا هەرچەندە داگیرکەرانی عەرەب و فارس و ترک هەوڵی ئەوەیان داوە و دەدەن کە بنەچەو ڕەچەڵەکی کورد ببەنەوە سەر ڕەگەزی خۆیان، بەڵام ئەم هەوڵ و تەقەڵایانە لەم سەتەیەدا کە سەتەی زانست و لێکۆڵینەوەی بابەتانەیە؛ بوونەتە قسەی قۆڕ و هۆی گاڵتە و ماکی پێکەنین و تیزەجار.

بەڕێزینە:

داگیرکەرانی کوردستان کە لە بەرەی "ناخۆن"، هەموو هۆڤ و ملهۆڕ و کۆڵۆنیالیستن. ئەمانە کوردستان بە وڵاتی ئێمەی کورد نازانن، بەڵکو بە بەشێک لە وڵاتەکانی خۆیان دەزانن. لەبەر ئەوە هەموو بزووتنەوەیەکی ڕزگاریخوازانەی کورد بە هەڵە بە "جیابوونەوە خوازی" دەدەنە قەڵەم. لە کاتێکدا کە بزووتنەوەی کوردایەتی "جیابوونەوە خوازی" نییە، بەڵکو ڕزگاریخوازییە لە دەسەڵاتی ناخۆی کۆڵۆنیالیستانەی ناڕەوایانەی ترک و عەرەب و فارس. جا لەبەر ئەوەی ئەم دەوڵەتە داگیرکەرانەی کوردستان هەر پێنجیان (٦) دەستکردن و پاش جەنگی جیهانیی یەکەم لەلایەن ئەوروپاوە بنیات نراون، وەک دەوڵەتی ناسیۆنال بۆ ترک و عەرەب و فارس و کوردستانیش بەزۆر نووسێنراوە پێیانەوە، دیارە هەموو جۆرە ڕژێمێکی دێموکراسی کە ببێتە سەرەتایەک بۆ ئازادیی کورد، ڕەگ و ڕیشەی ئەو دەوڵەتانە لە بن دەردەهێنێ. ئەمەش تەنێ چارەنووسی ڕەشی دەوڵەتانی ترک و ئێران و عێراق و سووریا و ئازربایجان نییە، بەڵکو چارەنووسی هەموو دەوڵەتێکی دەستکردە لەم جیهانەدا، سا زووبێ یان درەنگ. یەکێتیی سۆڤێت ، یۆگۆسلاڤیا، چیکۆسلۆڤاکیا و...هتد. نموونەن بۆ ئەمە. هەر لەبەر ئەمەشە کە ڕژێمەکانی ئەم دەوڵەتانە بە هەموو هێزێکیانەوە لە دژی دێموکراسی و پلووراڵیزم دەوەستن و هەموو جۆرە وتوێژێکی دێموکراسی یانە بۆ چارەسەرکردنی دۆزی کورد بە ئاشتی؛ دەدەنە دواوە. چونکە لەم کارەدا ڕووخانی بێ چەند و چۆنی دەوڵەتە ناسیۆنالە دەستکردەکانیان و مردنی فەرمانڕەواییی زۆردارانەی خۆیان دەبینن، و تاکە ڕێیەک کە پێیدا بچن بۆ چارەسەرکردنی دۆزی کورد، دەستوەشاندن و تێڕۆر و بەکارهێنانی زۆرە. جا

لەبەر ئەوە دۆزی کورد هەرچەندە کاکڵەکەی سیاسییە و دەشیا لە ڕێی سیاسەتەوە چارەسەر بکرایە، بەڵام بووەتە کێشەیەکی سوپایی و جەنگ و لەشکرکێشکردن و خوێنڕشتن و گوند و باژێڕ کاولکردن و بەکارهێنانی چەکی کۆمکوژ بۆ نەهێشتنی نەتەوەی کورد و خۆ ڕزگار کردن لە کێشەکەی. ئەوجا وەک ئەنجامێک بۆ ئەوە؛ دەبێ ئێمە بگەینە ئەو ڕاستییەی کە داخوازیی زۆربەی هەرە زۆری حیزبە کوردییەکان لە پاش جەنگی جیهانیی دووەمەوە تا ئەورۆ کە "دێمۆکراتی"یە بۆ دەوڵەتی داگیرکەر و "ئۆتۆنۆمی" یە بۆ کوردستان، هەر لە بنچینەوە هەڵە و خەیاڵپلاوییە. چونکە هەموو جۆرە ئۆتۆنۆمییەکی ڕاستەقینە، جۆرە سەربەستییەکە بۆ کورد و هەنگاوێکە بۆ خۆ کۆ کردنەوە بۆ چوونەوە باوەشی نیشتمانی دایک، واتە کوردستانی مەزن، زوو یان درەنگ. ئەوانیش خۆیان باش ئەمە دەزانن. لەبەر ئەوە هەموو جۆرە وتو وێژێکی بێدەسەلاتانە لەگەڵ داگیرکەرانی کوردستاندا، ئۆتۆنۆمی بۆ کوردستان مسۆگەر ناکات، مەگەر ئەوەی کە هێز و زۆری کورد بگاتە ڕادەیەک مافی خۆی بەسەر داگیرکەراندا بسەپێنێ و بشتوانێ بیپارێزێ و ڕاگیری بکات، و ئەمەش لەدەست کوردی بێسوپا و بێدەوڵەت نایەت. ئەگەنا مار ناتوانێ بێژەهر و کەڵبە دەوری مارێتی بنوێنێ. هەموو دیکتاتۆرێک وەک مار وایە و بە ژەهرەکەی کە تێرۆر و ماکی زۆرداریبە دەژی، و بێدەستەوەشاندن لە دیکتاتۆرێتی دەکەوێ و دەبێتە جانەوەرێکی دەستەمۆ. لەبەر ئەوە تا ئەو ڕژێمە دیکتاتۆر و تۆتالیتێر و میلیتاریستانە کە کوردستانیان داگیر کردووە بمێنن، کورد هیچ جۆرە ئازادییەکی دەستناکەوێ. تا کە ڕێیەک بۆ ئەوەی کورد بگاتە ئامانجی خۆی؛ لابردنی ئەو دەسەلاتە دژ بە ئازادی و دێمۆکراسییانەیە لەو دەوڵەتانەدا کە ئاخی (خاک)ی کوردستانیان بەزۆر نووساندوە بە دەوڵەتەکانیانەوە. پاش نەمانی ئەو ڕژێمانە، ئەوجا بەکارهێنانی مافی چارەنووسە لە لایەن خەڵکی کوردستانەوە، ئەوەش لە ئازادیدا و بۆ ئازادی (۷). بە بیر و باوەڕی من باشترین شێوە بۆ دواڕۆژی خۆرهەلاتی نێوەڕاست هاتنە کایەی کۆمەڵە دەوڵەتێکی فێدەرالییە لەو نێوچەیەدا کە هەموو وڵاتی عەرەب و ترک و فارس و بلووچ و تەنانەت ئیسرائیلیش بگرێتە خۆی و

کوردستانیش یەکێک بێ لەو دەوڵەتە فیدرالییانە. دیارە کەسانی دیکەش هەن کە هەریەکە بیروڕای خۆی هەیە، و بڕیاری کۆتاییشی بە دەست خەڵکی کوردستانە.

بەڕێزان

ئەمەیان وا، و بەڵام دەبێ ئەوەش بزانین کە دامەزراندنی دەوڵەتێکی کوردستانیی دێموکراسی و ئازادیخواز و پلوورالیست کە هەموو هەرێمەکانی کوردستان بە تەواوی بگرێتە باوەش خۆی و مافی هەموو ئەو کۆمەڵە ئێتنیانەش بدات کە لەو سنوورە مێژوویی و جوگرافیاییەدا ژیاون و دەژین. و دەورێکی دەستپێشکەرانە بنوێنێ لە خزمەتی ئاشتیی جیهان و مافی مرۆڤدا، چارەسەری کێشەی نەتەوەی کورد بە تەواوی ناکات. راستییەکەی ئەوەیە ئێمە نیزیکەی ١٠-١٥ ملوێن کوردمان هەیە کە لە باژێرە گەورەکانی ئەو دەوڵەتانەدا دەژین کە کوردستانیان داگیر کردووە. ئەم کوردانە هەر ئەوانە نین کە بەزۆر لە کوردستانەوە کۆچپێدراون بۆ ئاوەکیکردن و تواندنەوەیان، بەڵکو زۆربەی هەرە زۆریان سەتان ساڵە لەو شوێنانەدا دەژین، و هی واشیان هەیە سەردەمی نیشتەجێبوونیان لەو شوێنانە لە سەردەمی نیشتەجێبوونی ترک و عەرەب و فارس کۆنترە. ئەو کوردانە خەڵکی ئەو شوێنانەن و دیارە دەیانەوێ لەو شوێنانە بژین و بمێننەوە، و ئەوەش مافی خۆیانە. بۆ وێنە ٤-٥ ملوێن کوردی ئەستەمووڵ و چەند ملوێنێک کوردی ئەنقەرە و ئیزمیر و قۆنیە، زۆربەی زۆریان پاشماوەی ئەو کوردانەن کە چەند سەت ساڵێکە، و هێندێکیشیان لەپێش ترکەکاندا لەو وڵاتانە ژیاون. لە ملوێنێک زێتر کوردی فەیلی لە بەغدا و لە ملوێنێک پتر کوردی سوننی هەر لە بەغدا، لە نیشتمانی خۆیاندا دەژین. بەغدا لە پێش فتوحاتی ئیسلامیدا وڵاتی کورد بووە؛ وشەی بەغدا لە "بەگەدات" واتە (خودێ داو)ی کوردیی ئێرانی کۆنەوە هاتووە. زمانی کوردیی فەیلی پاشماوەی زمانی کوردیی پەهلەوییە کە زمانی ڕەسمیی ئیمپراتۆرێتیی ساسانی بووە و وشەی فەیلی لە پەهلەوییەوە هاتووە (٨) پتر لە ملوێنێک کورد کە ئەورۆ لە خۆراسان دەژین و ئێستەش بە کوردی

(کرمانجیی ژوورو) دەپەیڤن و هەرێمەکەیان بە کوردستانی خوراسانی بەناوبانگە هەزار ساڵ پترە لەوێ دەژین. راستە لە سەردەمی سەفەوی یە شیعە پەرستە تەنگەتیلکەکاندا هەزاران کورد کۆچپێدراون بۆ خوراسان، بەڵام خوراسان هەر لە کۆنەوە ولاتی کورد و فارس بووە. سەرداری کورد ئەبو موسلیمی خوراسانی کە لە ساڵی ٧٥٠ ز دا دەوڵەتی ئەمەوییەکانی رووخاند و دەوڵەتی عەباسی دامەزراند، کوردی خوراسان بوو (٩). لە تاران دوو ملوێن کورد دەژین. هەروەها سەتان هەزار کورد هەن لە هەر یەکێک لە لوبنان و ئیسرائیل و پاکستان و هیندستان و ئەوروپا و ئەمریکا و ئوسترالیا. جا ئەگەر ئەم کوردانە خۆیان وێستیان بێنە کوردستانەوە، ئەوا کوردستان مالی هەموو کوردێکە، بەڵام ئەگەر نەیانوێست، یان نەیانتوانی، کە زۆر دووری بتوانن، ئەوا پێویستە لە جێی خۆیان تەرە و پەڕەوازە نەکرێن، و فەرمانی سەرشانی نەتەوەی کورد ئەوەیە مافیان بپارێزێ، سا لە شێوەی ئوتۆنۆمیدا بێ، یان لە شێوەیەکی دیکەدا. کوردستانی دواڕۆژ کە دەبێ بە تەنگ دانی مافی کەمایەتیی عەرەبی مووسڵ و کووت و دیالە و کەمایەتیی فارسی هەمەدان و ترکمانی ورمێ و کەرکووکەوە بێ، دەبێ بە تەنگ مافی ئەو کوردانەشەوە بێ کە دەکەونە سنووری سیاسیی دەوڵەتانی بیانیەوە. ئەم پرنسیپە گرنگە تا ئێستە لەلایەن هێزە سیاسییەکانی کوردستانەوە پێشەمی پێنەدراوە. بۆ نموونە: دوو ملوێن کوردی فەیلیی بەغدا و خواروی عێراق لە وتوێژی "ئوتۆنۆمی" نێوان بەعسییەکان و پارتی دێمۆکراتی کوردستاندا لە ساڵی ١٩٧٠ دا خرانە پشتگوێ. ئەوەبوو رژێمی بەعسیش بە سەت هەزارانی لێدەربەدەر کردن و مالٌ و ملکی لێسەندن.

بەرێزینە

ئێستە با درێژە بە باسەکەمان بدەین و بنواڕینە کوردستانی داگیرکراو، و ئامانجی نەتەوەی کورد. ئاشکرایە ئەگەر ئامانج مافی نەتەوەی کورد و وەدەست هێنانی فەرمانڕەوایی نەتەوەی کورد بێ بەسەر کوردستاندا، ئەوا پێویست بە بوونی سەروەرێتییەکی کوردستانی هەیە. جا شێوەی ئەو

سەروەرێتییە دەوڵەتێکی سەربەخۆ بێ ، یان دەوڵەتێکی فیدرالی بێ، ئەوە گرنگ نییە. مەرج سەروەرێتیی تەواوە بەسەر خاکی کوردستاندا و مافی وەک یەکە لە دەزگە ئینتەرناسیۆنالییەکاندا ، بەڵام دروستکردنی ئەو چوار چێوەیە هەرچی چۆنێک بێ، پێویستی بە کردەوەیەکی کوردانەی شارستانانە هەیە. بەبێ هەوڵ و تێکۆشانێکی شارستانانە هیچ جۆرە چوار چێوەیەکی سیاسی پێکنایەت. شارستانێتی civilization لەگەڵ نیشتەجێبوون و خانوو دروستکردندا دەستپێدەکات. کۆچەر بێخانییە و مالی بە کۆڵییەوەیە، و هەر لەبەر ئەوەشە کە کۆمەڵگەی کۆچەرێتی دەوڵەتی پێدروستناکرێ. کەواتە ئەوانەی دەیانەوێ بنیاتی چوارچێوەیەک بۆ سەروەرێتیی خەڵکی کوردستان چێبکەن، واتە خانوویەک یان خانۆچکەیەک بۆ نەتەوەی کورد بنیاتبنێن، دەبێ بە شێوەیەکی شارستانانە بیربکەنەوە، بەکورتی دەبێ لە هەڵسوکەوتی سیاسی دا واز لە بیر و بۆچوون و رەوشتی کۆچەرێتی بهێنن. لەنێو کۆچەردا هیچ کاتێک ملکەچکردن بۆ زاگۆن (قانون) ی نیشتەجێیی و خۆ بەستنەوە بە پەیمانی باژێرڤانییەوە لە نێویەکدا ڕێزی نییە. تەنێ ژیانی نیشتەجێی، واتە شارستانێتییە کە پێویستیی بە لەگەڵ یەک ڕێککەوتن و پەیمان لەگەڵ یەک بەستن و پێکهاتنە لەسەر ڕێکخستنی پێوەندییەکانی پێکەوە ژیان، و لە ئەنجامی ئەمەشدا واز هێنانی لایەنە لەگەڵ یەک ڕێککەوتووەکانە لە هێندێ داخوازیی دەستەیی و کۆمەڵی و حیزبایەتی لە پێناوی ڕێککەوتندا لەسەر بەرژەوەندییە گشتییەکانی کۆمەڵگە. حیزب و کۆمەڵە سیاسییەکانی کورد و هەموو خەڵکی ناحیزبی کوردستانیش، ئەگەر دەیانەوێ بگەنە هێنانەدی ئامانجی نەتەوەی کورد لە رزگاری و ئازادیدا ، دەبێ بزانن کە ناگەنە ئەم ئامانجە هەتا ڕێی نەرێتی شارستانێتی نەگرن. کورت و کرمانجی؛ دەبێ هەموو حیزب و کۆمەڵە سیاسییەکانی کوردستان لەم ڕۆژەدا لەسەر بنچینەی کەمترین مافی نەتەوەیەک کە هەموو جیهانی پێشڤەڕوو دانی پێدا ناوە، کە ئەوەش مافی بڕیاردانە لەسەر دواڕۆژی خۆی بەدەستی خۆی، لەگەڵ یەک پێکبێن، و هەر یەکەیان لە سنووری پاراستنی سەربەخۆیی بیر و بۆچوونی خۆیدا ، شوێنی خۆی لە چوارچێوەی ئەم ئامانجەدا بدۆزێتەوە، ئەوجا بێ هەرا و زەنا و

شەڕەزرتانێ و بێ ژیاندنەوەی کولتووری کۆچەرێتیی سیاسی بەنێوی "پێشڕەوی"ی ساختە و دەمڕاستیی درۆزنەی ئەم چین و ئەو چینەوە. هەموتان دەزانن نیوە سەتەیەک کە تەمەنێکی دوور و درێژە لە ژیانی نەتەوەیەکدا، دەرمانی بێهۆشی کرا بە گەروی کوردی بەدبەختدا، ئەوەش بە نێوی "پێشڕەوی" و "خەباتی چینایەتی" و "سەرکردەیەتیی پرۆلیتاریا" و ئەم بەزمانەوە. راستییەکەی نە کەس مافی "پێشڕەوی" هەیە و نە کەسیش بە کوڵ و دڵەوە بە "پاشڕەوی" رازییە. خەڵکی کوردستان بە ژن و پیاو و زارۆ و لاو و پیر و کرێکار و جۆتکار و سەپان و کاسپکار و خوێندەوار و نەخوێندەوار و کورد و ناکوردییەوە؛ هەموو بەشخوراو و بندەستن و هەمووش خاوەن مافن و ئەندامی کۆمەڵگەی کوردستانن کە ئەو کۆمەڵگەیەش تەنێ و تەنێ لەژێر ئالای ئازادی و یەکسانی و رێز لە یەک گرتندا سەربەرز دەبێ. هەتا نەتەوەی کوردیش ئاوا دیل و بندەست و ولاتەکەی داگیرکراو بێ، هیچ کوردێک و هیچ کوردستانییەک سەربەرز نییە و نابێ. سەربەرزیی هەموو کوردستانییەک لەو ساتەوە دەستپێدەکات کە بای ئازادی سەر و دڵیان فێنک بکاتەوە.. با زۆر لەسەر قسە نەڕۆین. دەبێ کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان بە زووترین کات هەوڵی هاتنە کایەی کۆرێکی سەروەرێتیی هەڵبژێردراو بدەن بۆ سەرپەرشتی و هاوئاهەنگکردن و بەڕێوە بردنی تێکۆشینی گشتییان بەرەو ئەو ئامانجەی باسکرا. ئەمەش پێویستیی بە بەستنی کۆنگرەیەکی نیشتمانیی کوردستانیی بەرفراوان هەیە کە لەڕێی هەڵبژاردنێکی دێمۆکراتییانەوە ئەندامانی ئەو کۆڕە، کە ئەوەش جۆرە پەرلەمانێکە، دەستنیشان بکات. شایانی باسە خەباتکاری کورد؛ برای خۆشەویست جەوادی مەلا کە داهێنەری بیری کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستان و پەرلەمانی کوردستانە لە دەرەوەی وڵات، توانی یەکەمین کۆنگرە لە ساڵی ۱۹۸۹ و دووەمین کۆنگرەش لە ساڵی ۱۹۹۱ دا لە لەندەن بۆ کردەوە بهێنێتە دی. لەو کۆنگرانەدا نوێنەرانی زۆربەی زۆری حیزبەکانی کوردستان و کۆمەڵانی کورد لە دەرەوەی وڵات بەشداریان تێدا کرد. ئێستە خۆی و برادەرەکانی بەتەمان زەوی بۆ بەستنی کۆنگرەی سێیەم لە هەلسنکی (فینلەنندە) ئامادە بکەن و سەرجەمی حیزب و کۆمەڵە

سیاسییەکانی کوردستانیش بانگێشتن بکەن. جا لەبەر ئەوەی کاکی بەڕێز رەهبەر مامەش کە یەکێکە لە نوێنەرانی کۆمیتەی ئامادە کردنی کۆنگرەکە لەم کۆبوونەوەی ئەوڕۆماندا بەشدارە زۆر لەسەر ئەم باسە نادووم، با ئەو خۆی بفەرموێ و لەم بارەیەوە زانیاریمان پێ بدات. (١).

بەڕێزینە:

سەبارەت بەوەی نیو سەتەیەکە حیزب و حیزبایەتی، بەو شێوەیەی لەسەرەوە باسمکرد، لە کۆمەڵگەی کوردەواریدا دەورێک دەگێڕێ، بە پێویستی دەزانم هەر لەم بوارەدا چمکێکی دیکەی ئەم حیزب و حیزبایەتییەی کوردستان بخەمە بەر رەخنەی رۆشنبیرانە و شیکردنەوەی بابەتانە:

زۆربەی زۆری ئەو حیزبە کوردییانەی لە پاش کۆتابوونی جەنگی جیهانیی دووەمەوە دروست بوون کە سەرەتاکەی بە پارتی دێموکراتی کوردستان لە ١٦ ی ئابی ١٩٤٦ دا دەستپێکرد، نە بە تەواوەتی کوردستانین و نە بە تەواوەتی حیزبی ئەو دەوڵەتەن کە ئەو پارچەیەی کوردستانی داگیرکردووە. ئەمەش زیانێکی گەورەی بەو حیزبانە خۆیان و بە سەرجەمی بزووتنەوەی کوردایەتیش گەیاندووە. دیارە هۆی ئەوەی کە ئەم حیزبانە خۆیان بە حیزبی "کوردستانی عێراق" یان "کوردستانی ئێران" یان "کوردستانی ترکیا" یان "کوردستانی سووریا" دەدەنە قەڵەم ، بەشێکی لە ترسی ئەوەیە کە نەک یە "جیاوازیخواز" بدرێنە قەڵەم. بەڵام بە تاقیکردنەوە دەرکەوتووە کە داگیرکەرەکانی کوردستان کە هەموو -وەک گومان- رژێمی دیکتاتۆر و میلیتاریست و تۆتالیتێرن، هەروەها هەموو ئەو حیزب و کۆمەڵە عێراقی و ترکیایی و سووریایی و ئێرانییانەی ئەو وڵاتانە، تەنانەت ئەوانەی کە لەسەر کاریش نین، یان حیزبی بەرهەڵستکەرانی رژێمەکانیانن، ئەوجا چەپییەکانیشیان و کۆمۆنیستەکانیشیان لەگەڵ، ئەوانیش ئەو حیزبە کوردییانەیان هەر بە "جیاوازیخواز" و "کلکی ئیمپریالیزم" داناوە و دادەنێن. جا ئەم حیزبە کوردییانە، چونکە خۆیان تەنێ بە حیزبی ئەو بەشە کوردستانە دادەنێن کە بەستراوە بەو وڵاتەوە، نەک بە حیزبی دەوڵەتەکە هەمووی (واتە با بڵێین حزبێکی عێراقی، یان ترکیایی، یان

سووریایی، یان ئێرانی)، ئەوا دیارە ئەمانە هەر لە سەرەتاوە و بە دەستی خۆیان ، خۆیان گچکە دەکەنەوە و خۆیان دەکەنە حیزبی پارچەیەک و بەمەش خۆیان بە حیزبی "کەمایەتییەک" دەدەنەقەڵەم و رێچۆڵدەکەن بۆ دەستڕۆیشتووان و بەرهەڵستکەرانی گەلی سەردەستە، تا یاری بە چارەنووسی ئەوانیش و کوردیش بکات. ئەمەش مانای وایە ئەم حیزبە کوردییانە هیچ کاتێک و لە هیچ دەوڵەتێک لەم دەوڵەتانەدا کە کوردستانیان بەشکردووە ، رێی ئەوەیان نابێ کە بێنە سەر کاری فەرمانڕەوایی. واتە ئەو دەورەی ئەمانە دەیبینن لە شەڕی چەکداری و رامیاری دا؛ هزیەکە بۆ بێهێزکردنی رژێمی فەرمانڕەوا و پێکهێنانی هەلومەرجێکی لەبار بۆ بەرهەڵستکەرانی رژێمی گەلی سەردەستە کە بکەونە چاوو ڕاو و کەینو بەین و بە هاسانی بێنە سەر کار و ئەوجا بکەونەوە شەڕی کورد و بەمە دۆزی کورد وەک کورتانەکەی جەجاڵ هەموو جارێ، دەبێ لەسەرەوە بدوورێتەوە... خۆ ئەگەر بهاتایە و ئەم حیزبانە بەو دەسەلاتە سوپایی و ئابووری و سیاسییانەوە کە هەیانە (و بێگومان بەرهەڵستکەرانی ترک و عەرەب و فارس نییانە) بەنیوی رێکخراوێکی عێراقی، یان ئێرانی، یان ترکیایی، یان سووریاییەوە کاریان بکردایە، یان هیچ نەبێ رێکخراوێکی جەماوەری لەو بابەتەیان دروست بکردایە و پێ یان بهاویشتایە بۆ نێو سوپا و پۆلیس و جەماوەری گەلی سەردەستە، ئەوسا لەوانەش بوو بتوانن چارێک بۆ دۆزی کورد بدۆزنەوە. ئەمەش رێیەکە بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد لەسەرەوە. ئەوەش شتێکی سەیر و سەمەرە، یان راوی کێوی رەش نییە لەبەر ئەم هۆیانەی خوارەوە:

یەکەم: کورد بە کەمایەتی دانانرێ، چونکە تا ئێستە سەرزەمێنێکی راستەقینە نییە کە بزانین کورد چەندە و عەرەب چەندە لە عێراق و سووریادا، یان کورد چەندە و ترک چەندە لە ترکیادا، یان کورد چەندە و فارس چەندە لە ئێراندا. گەلێکی دە هەزار کەسی لە ولاتێکی دە ملوێنیدا کەمایەتییە، بەڵام گەلێکی (٨) ملوێنی لە ولاتێکی (١٨) ملوێنیدا کەمایەتی نییە.

دووەم: کە ئەم دەوڵەتە داگیرکەرانە خۆیان بە یەک پارچە بزانن، دیارە

هەموو کەسێک مافی فەرمانڕەوایی هەیە بە نێوی پێوەنداری ئەو دەوڵەتەوە، سا هەر کەسە کە تێیدا دەژی، سا ئەو کەسە کورد بێ، یان کورد نەبێ گرنگ نییە، چونکە ئەگەر کورد ڕێ نەدرێ پێی لە دەوڵەتەکە جیا ببێتەوە، بە بیانووی ئەوەوە کە ئەو دەوڵەتە یەک دەوڵەتە و گەلەکەشی یەک پارچەیە، دیارە دەبێ ڕێی ئەوە بدرێ پێی کە لە سنووری ئەو دەوڵەتەدا گەشە بکا، بجوولێتەوە و مافی یەکسانی هەبێ لەگەڵ هاوواڵتییەکانی دیکەی ئەو دەوڵەتەدا، ئەگەر وانەبێ هاوواڵتێتیش دەبێتە کۆیلەیەتی.

سێیەم: لە هەموو ئەو دەوڵەتانەدا کە کوردستانیان لە خۆیان بەشکردووە، هەر لە سەرەتاوە و تا ئێستەش هەر کەمایەتی فەرمانڕەوا بوون. بۆ وێنە: بەعسییە عەلەوییەکانی سووریا کەمایەتین، بەعسییە سوننییەکانی عێراق کەمایەتین، ترکە تۆرانییە سوننییەکانی ترکیا کەمایەتین، شیعە فارسەکانی ئێران کەمایەتین. بەڵێ ئەمانە هەموو کەمایەتیشن و کەچی جڵەوی دەوڵتیشیان لەو واڵتانەدا بە دەستە. بێجگە لەوەش کورد دەیەوێ لەم ڕێیەوە بگا بە مافی خۆی ، نەک ڕێگرتن لە مافی خەڵک. سەیر ئەوەیە لە "هەرێمی ئاسایشدا" کە دیفاکتۆ de facto دەوڵەتێکی کوردە، چەند پەنابەرێکی عەرەب لەوێ میوانن، بەاڵم خۆیان کردووە بە دەمڕاست و سەرۆکی ئەوەی پێی دەڵێن "کۆنگرەی نیشتمانیی عێراق"، نەک یەکێکی وەک کاک مەسعوود بارزانی، یان مام جەاڵل تاڵەبانی کە ئەمانە هێزی سەرەکیی ئەو "کۆنگرە" عێراقییەن و دەبوو یەکێک لەمان سەرکردەی کۆنگرە بێ، بۆ ئەوەی دواڕۆژ ببێتە سەرکۆماری عێراق.

ئەمە لە الیەکەوە، لەالیەکی دیکەشەوە چونکە ئەم حیزبە کوردییانە خۆیان بە نوێنەری پارچەیەک دادەنێن لە دەوڵەتی گەلی سەردەستە، دیارە ناچارن کێشەی کوردیش هەر بە پەشێک لە کێشەی نێوخۆیی ئەو دەوڵەتە دابنێن کە پارچە کوردستانەکەی داگیر کردووە، و دیارە چارەسەرکردنیش هەر دەبێ بە دەست ئەو دەوڵەتە داگیرکەرە بێ کە پارچەکەی داگیرکردووە، کە خۆیایە چارەسەر ناکرێ وەک لەسەرەوە باسمان کرد.

ئەوجا بە پێچەوانەی ئەمەوە، ئەگەر بهاتایە و ئەم حیزبانە شێوەی دووەمیان وەربگرتایە لە سیاسەتدا، واتە؛ هەر یەکەیان حیزبێکی کوردستانیی تەواو بووایە، ئەوا دەیانتوانی کێشەی کورد بکەنە کێشەیەکی سەربەخۆ، واتە ئینتەرناسیۆنالی. ئەو دەمەش زوو یان درەنگ هێز و بیر و دڵۆڤانیی ئینتەرناسیۆنالیان لەگەڵ دەبوو. دڵنیام ئێستە زۆر هەن دەڵێن کە ئەوە بە دەست حیزبە کوردییەکان نییە، بەڵکو جیۆپۆلیتیکی نێوچەکە رێی ئەوە نادات کە کوردستان بە بوویەکی جیا لەو دەوڵەتانەی داگیریان کردووە، لە قەڵەم بدرێ... بەڵێ.. راستە جیۆپۆلیتیک دەورێکی گرنگ دەگێڕێ، بەڵام جیۆپۆلیتیک ئایەتی قورئان و ئینجیل و ئاڤێستا و تەورات نییە نەیەتە گۆڕان. جیۆپۆلیتیک لە ئاسمانەوە ناکەوێتە خوارێ بۆ سەر زەوی. هەلو مەرج شێوەی جیۆ پۆلیتیک دیاری دەکات و دەشیگۆڕێ، و دروستکردنی هەلو مەرجیش بەدەست مرۆڤ خۆیەتی. بۆ وێنە: کاتێک جەنگی جیهانیی یەکەم بە رووخاندنی ئیمپراتۆرێتیی عوسمانی تەواو بوو، جیۆپۆلیتیکی خۆرهەلاتی نێوەڕاست و جیهان هیچ لەگەڵ ئەوەدا نەبوو کە دەوڵەتێکی ترک دروست ببێ بە تایبەتی بەڕێبەرێتیی مستەفا کەمالی "ئەتاترک". بەڵام هەولّ و تەقەلای "جۆن ترکەکان" کارێکی وای کرد پەیمانی سێڤەر بخرێتە پشتگوێ و ئەم دەوڵەتە دەستکردەی ئەورۆی "ترکیا" دابتاشرێ. بە لێکۆڵینەوەیەکی کوور (قوولّ)ی بارودۆخی نێوچەکە و جیهان و بە تاوتۆکردنی ئەو هێز و بەرژەوەندییانەی کە کار دەکەنە سەر نێوچەکە، و بە خۆ ئامادەکردن و دابەشکردنی دەور بەسەر ئەواندا کە بەرپرسیاریان پێدەسپێردرێ لە بزووتنەوەی کوردایەتیدا، هەلو مەرجی نوێی وا دێتە کایەوە کە بە دڵی کورد بێ. وەک دەزانن پاش شکانی لەشکری سەددام، ئەمریکا رازی نەبوو "هەرێمێکی ئاسایش" بۆ کورد دروست ببێ، دوایی نەک هەر رازی بوو بە دامەزراندنی، بەڵکو سەربازی خۆشی نارد بۆ پاراستنی، و لەم رۆژانەشدا نوێنەری نارد بۆ باشووری کوردستان کە بکەونە نێوبژیی کورد و کورد(١١). گۆڕانی دیکەش دێتە کایەوە، بەڵام کورد دەبێ ئامادە بێ و دەورێکی ئەرێنی (ایجابی) هەبێ لە ئاراستەکردنی رێبازی ئەو گۆڕینەدا، تا بتوانێ سووت لەو

گۆڕانانە بۆ بەرژەوەندیی خۆی وەربگرێ. لەو گۆڕانانەی کە لەوانەیە لە نێوچەکەدا ڕوو بدەن گۆڕانی ڕژێمی ئێران و عێراقە. بە تایبەتی چونکە دوو هێزی گەورەی وەک ئەمریکا و بەریتانیا ئەو گۆڕانەیان بە دڵە و بە ئاشکرا و نهێنی دژی ئەو دوو ڕژێمەن. هەروەها ئەمریکا و ئیسرائیل ترسێکی زۆریان لە ڕژێمی ئێران هەیە، بەتایبەتی لەوەی کە ببێتە دەوڵەتێکی ئەتۆمی. هیچ دووڕیش نییە کە سەددام حسەین جارێکی دیکە پەلاماری ئێران بداتەوە لەسەر ئەو حسێبەی کە خۆی بەو شێوەیە لای ئەمریکا و ئیسرائیل و بەریتانیا خۆشەویست بکاتەوە. بەکورتی هەوڵ و تەقەلای وا دێنە پێشەوە کە ڕژێمی ئێران و عێراق بگۆڕن.(١٢) بێگومان گۆڕینی ئەو دوو ڕژێمە بە دەستی بەرهەڵستکەرانی عەرەب و فارس شتێکی هاسان نییە، لەبەر ئەوە ئەو عەرەب و فارسانەی کە بەرهەڵستکەری ئەو دوو ڕژێمەن پێویستییەکی ژیارییان بە هێزی کورد هەیە. بۆیە پێویستە جارێ ئەم بەرهەڵستکەرانە بناسین و بزانین کێن؟ ئەگەر ئێستە عێراق بکەینە نموونە دەبینین کە بەرهەڵستکەرانی عەرەبی عێراق بریتین لەو چەند ناسیۆنالیستە شۆڤێنیستە عەرەبە بەعسییەی کە سەر بە سووریا و لە سووریا پەنابەرن، هەروەها لەو ڕێکخراوە شیعەیەی کە نێوی نراوە "المجلس الاعلى للثورة الاسلامية في العراق" بە سەرۆکایەتیی سید باقر الحکیم کە ئەمانە لە ئێران پەنابەرن،(١٣) و بێجگە لەمانەش چەند کەسێکی دیکەی کەم هەن وەک سعد صالح جبر (کوڕی سالح جبر)....ئەمانە هیچیان دەسەلاتی لابردنی سەدامیان نییە. خۆ ئەگەر چەند عەرەبێکی شۆڤێنی دیکە هەبن کە لە سوپای سەددامدا مابنەوە، ئەوا ئەوان ناتوانن دەست لە سەددام بوەشێنن، چونکە بە دەمی خۆیان دەڵێن کە "لابردنی سەددام لەم بارودۆخەدا؛ مانای "سەربەخۆ بوونی کوردستان"ە، و ئەوانیش ئەوەیان ناوێ. چونکە هەموو کاتێک مانی سەددامیان پێ باشترە لەوەی کورد بگاتە هێندێک مافی خۆی. لەبەر ئەوە دەکەونە فرت و فێڵ لە کورد. ئا لەم ڕوژانەدا کە لەشکری سەددام پەلاماری کفری و هێندێک شوێنی دیکەی "هەرێمی ئاسایش"ی داوە؛ و بە پێی ئەو دەنگو باسانەی گەیشتوون، هێزی پێشمەرگەی کورد ئازایانە ڕێپێگرتوون و زیانێکی زۆری لێداون، ئەوەتا دەبینین بەعسییەکانی سەر بە

سووریا و پیاوەکانی رژیمی مەلاکانی ئێران چوونەتە "ژووروووی عێراق" - وەک ئەوان نێوی باشووری کوردستان دەبەن - و چوونەتە سلاوی مام جەلال و کاک مەسعوود و خەریکن بە قسەی لووس بیانخاپێنن. تەنانەت رژیمی مەلاکان گوایە "هۆشیارکردنەوە" یەکی ناردووە بۆ "ئەوانەی دەچن بە گژ حیزبی تالەبانیدا؛ کاتێک حیزبی تالەبانی لە شەڕدایە دژی سەددام". ئێمە لێرەدا بە کوتە مەلاکانی ئێران دەڵێین کە نە مام جەلال و نە کاک مەسعوود و نە هیچ کوردێکی دی پێویستی بە ئامۆژگاریی ئێوەیە ، و نە کەسیش هێندە گێل و گەوجە تەفرەی "هۆشیارکردنەوە" ی ئێوە بخوات.

ئەمەشیان وا، و بەڵام با بێینەوە سەر باسی بەرهەڵستکەرانی رژیمەکانی عێراق و ئێران و دەوڵەتی ترک و سووریا لە عەرەب و فارس و ترک و با بزانین ئەمانە چۆنن:

بەرهەڵستکەرانی ئەو رژیمانەی نێو بران لە عەرەب و فارس و ترک، خۆیان لە خۆیاندا بە ژمارە کەم و بێهێز و کەمدەسەڵاتن. ئەگەر دەسەڵاتێکیشیان هەبێ، ئەوا لەم دەوڵەت و لەو دەوڵەتی دوژمن بە دەوڵەتەکەی خۆیانەوە دێ، و لەبەر ئەوە لە بڕیاردانداً سەربەخۆ نین. لەمەش بترازێ، و وەک تایبەتکارێکی گرنگی ئەم بەرهەڵستکەرانە ئەوەیە کە ئەمانە خۆیان لە خۆیاندا دێموکرات و ئازادیخواز و سەر بە رەوشی پلووراڵیزم نین. بەڵکو ئەوانیش کۆپیەیەکی ئەو رژیمە ملهوڕانەن کە لەسەر کارن. با جارێ ئێران وەک نموونەیەک بهێنینەوە. با بزانین لە ئێران بەرهەڵستکەران کێن؟

بەهێزترین کۆمەڵی بەرهەڵستکەرانی رژیمی ئێران دار و دەستەی "موجاهدینی خەڵک"ن (مجاهدین خلق) بە سەرۆکایەتیی مەسعوودی رەجەوی (مسعود رجوی) و ژنەکەی مەریەمی عەزدانلوو (مریم عضدانلو). "موجاهدین" پاش ئەوەی ماوەیەکی باش لەگەڵ رژیمی خومەینیدا هاوکاریی تەواویان کرد، ئەوجا لێیجیا بوونەوە و کەوتنە بەربەرەکانیی رژیمی خومەینی بە چەک و بە سیاسەت. ماوەیەکیش لەگەڵ حیزبی دێموکراتی کوردستان (ئێران) دا هاوکارییان کرد بۆ ئەوەی حیزبی دێموکرات رێیان بدا لە رۆژهەڵاتی

کوردستاندا بژین و بنکەی چالاکیی دژ بە رژێمی خومەینی دابنێن. ئەوجا کەوتنە هاوکارییەکی خەستو خوڵ لەگەڵ رژێمی سەددام، و کە هەستیان بەوە کرد شەهید ئەورەحمانی قاسملو رێبان نادات دەست بخەنە نێو کاروباری کوردەوە، کەوتنە بەربەرەکانیی قاسملو و حیزبی دێمۆکرات و دوژمنایەتی کردن لەگەڵ کورد. "موجاهدینی خەڵک" وەک خۆیان دەبێژن دەیانەوێ لە جیاتی رژێمی ئێستەی ئێران "کۆماری دێمۆکراتی ئیسلامیی ئێران" دابمەزرێنن. "دێمۆکراتی ئیسلامی" ی ئەوانەش هەر لە ئێستەوە دیارە. ئەوەتا مەسعوودی رەجەوی، مرێمی ژنی کردووە بە "سەرکۆمار"ی ئێران بەبێ پرسو ڕا کردن بە نەتەوەی کورد، یان گەلانی ئێران. بێجگە لەمەش لە بەهاری ساڵی ١٩٩١ دا نەتەوەی کورد رژێمی "دێمۆکراتی ئیسلامی" ی موجاهدینی باشتر تاقیکردەوە کاتێک چەتەکانی "موجاهدینی خەڵک" شان بە شانی پیاوەکانی سەددام و فەلەستینییەکان کەوتنە کورد کوشتن لە خواروی کوردستاندا، و زۆرنا ژەنەکانیشیان لە ئەورووپا کەوتنە بلاوکردنەوەی پڕوپاگەندە لە دژی "یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان" کە گوایە ئەمانە پیاوی رژێمی ئێرانن، چونکە "یەکێتی" لەو رۆژانەدا بەرهەڵستی دەستدرێژییەکەی "موجاهدین" ی کردبوو (١٤).

جا وەنەبێ بەرهەڵستکەرە ئێرانییەکانی دیکە وەک "کۆمار خوازان" (جمهوری خواهان" یان بەرەی ناسیۆنال (جبهه ملی) وشاپەرستان (سلطنت طلبان) و کۆنە ساواکییەکان و تەنانەت چەپهاڕۆکانی وەک فیدائیانی خەڵک (فدائیان خلق) (اکثریت) و کۆنە تووەیی یەکانیش لە "موجاهدینی خەڵک" جیاوازین. نەخێر. ئەوانیش هەرچەندە هەموو هەوڵی ڕووخاندنی رژێمی مەلاکان دەدەن، و هەوڵی ئەوەش دەدەن کە لەلای کاربەدەستانی ئەمریکا و ئەورووپا خۆیان خۆشەویست بکەن و نێوی "موجاهدین" خراپ بکەن و بە تێڕۆریست باسیان بکەن و پەیتا پەیتایش داوای یارمەتی لە ئەمریکا و ئەورووپا دەکەن بۆ ڕووخاندنی رژێمی مەلاکان، بەڵام ئەمانەش هەموو لە یەک خاڵدا لەگەڵ "موجاهدین" و رژێمی ئێستەی ئێران یەکدەگرنەوە. ئەوەش ئەوەیە کە کورد نابێ وەک گەل هیچ جۆرە ئازادییەکی دەستبکەوێ، تەنانەت ئۆتۆنۆمیش کە

فارسەکان "خود موختاری" (خودمختاری) پێدەڵێن، ئەوەش نابێ ببێ. ئەمانە هەموویان وەک "موجاهدین" و کاربەدەستانی رژێمی مەلاکان سەری زمان و بنی زمانیان "تمامیت ارضی" واتە (تەواویەتیی خاک)ە، کە بەپێی ئەمە لەم ئێرانەی ئەورۆ کە پارچەیەک کوردستان و پارچەیەک ئازربایجان و پارچەیەک عەرەبستان و پارچەیەک بلووجستان و پارچەیەک ترکمانستانی بە خۆیەوە لکاندووە، نابێ هیچ بەشێکی لێکەمببێتەوە. لەوەش بترازێ هەموو ئەم دەستانەی سەرەوە کە نێومان بردن، زمانی فارسی کە تەنێ زمانی گەلی فارسە، بە زمانی ناسیۆنال "ملی" ئێران دادەنێن، نەک هەر هی فارسەکان، و داواش لە هەموو ئێرانییەک دەکەن کە زمانی فارسی بە "زمانی ناسیۆنال" ی خۆی بزانێ. رۆژنامەی "کیهان" کە لە لەندەن لە لایەن چەند کۆنە شاپەرست و ساواکییەکەوە دەردەچێ، بووەتە زمانی حاڵی هەموو ئەمانە و بەردەوام پرۆپاگەندەی ژەهراوی دژی کورد بلاو دەکاتەوە، ئەوجا نەک هەر کوردی رۆژهەلاتی کوردستان کە نووسێنراوە بە ئێرانەوە بەڵکو لە دژی کوردی هەموو لایەک. تەنانەت لەو رۆژانەدا کە دکتۆر شەرەفکەندی و برا کوردەکانی لە چێشتخانەی میکۆنۆس لە بەرلین شەهید کران، لە کاتێکدا لە تەنیشت گوایە" بەرهەڵستکەرانی ئێرانییەوە "دانیشتبوون - کە هیچ کامێک لەم "بەرهەڵستکەرانە" گوللەیەکیان لێنەدرا، تا ئەم "کیهان"ە چەند وتارێکی بلاوکردەوە کە هەرکەسێک بیخوێندایەوە هەستی بەوە دەکرد کە ئەم رۆژنامەیە و نووسەرەکانی بە کوشتنی ترسنۆکانەی تیرۆریستانەی بێرۆمەتانەی شەرەفکەندی و هاوڕێ کوردەکانی زۆر کەیفخۆش بوون. دەبێ ئەمەش بزانین یەکێک لە نووسەرەکانی "کیهان" بە نێوی خواستەمەنیی "کتانە سلطانی" یەوە سالانی سال لەو "کیهان"ەدا وتاری بلاوەکردەوە کە بە ئاشکرا داوای کوشتن و لەناوبردنی کوردی دەکرد. ئەوجا نەک هەر لە ئێراندا بەڵکو لە هەموو جێیەک.

لێرەدا با چەند وێنەیەک وەک نموونە پێشانبدەین:

"وەزیری دادخوازی"ی پێشووی ئێران (لە سەردەمی شای لێخراو دا) محەمەد

باهیری (محمد باهری) لە وتوویژێکدا کە لەگەڵ رۆژنامەی "کیهان" کردبووی، گوتی: "پیاو نابێ گلەیی لە پاسدارانی رژێمی ئیسلامی بکات کاتێک گوللەی تفەنگەکەیان دەگرنە سنگی کوردێکی جیاوازیخواز". لەبەر ئەوە گلەیی لە هێندێک فارس کردبوو کە بێزاریی خۆیان بەرامبەر بە کوشتنی دوکتۆر قاسملو و دوکتۆر شەرەفکەندی و سەرۆکە کوردەکانی دیکە دەربڕیبوو، چونکە ئەمانە بە قسەی وی "جیاوازیخوازن" و جیاوازیخوازیش لەلای وی "تاوانبار"ە و دەبێ وەک "تاوانبار" هەڵسوکەوت بکرێ لەگەڵی. (کیهان، ۱۹۹۳/٦/۳).

نموونەیەکی دی:

لە ژمارە (٥٤٤)ی رۆژنامەی "کیهان"دا کە لە رۆژی ۱۹۹٥/۲/۱٦ (بەرامبەر بە ۲۷ی بەهمەنی ۱۳۷۳ ی فارسیی شیعەیی) بڕێک لە نامەی کوردێکی بە نێوی سەعیدی کرماشانی (سعید کرمانشاهی) بڵاوکردبووەوە، کرماشانی ڕەخنەی لەوە گرتبوو کە زمانی فارسی بە "زمانی ناسیۆنال"ی ئێران دادەنرێ و نووسیبووی: "زمانی فارسی زمانی ڕەسمی ئێرانە نەک زمانی ناسیۆنال، چونکە لە دەوڵەتێکدا کە خەڵکەکەی بە چەند زمانی جیاواز دەپەیڤن، زمانی ناسیۆنال بوونی نییە. دووەم ناسیۆنال بە شتێک دەگوترێ کە هەموو دانیشتووانی یەک دەوڵەت بە ئارەزووی خۆیان پەسەندیبکەن و بە هەموو دڵ و گیانەوە خۆشیانبوێ و بە هەموو هێزێکیانەوە لە پێناوی پاراستن و هێشتنەوەیدا تێبکۆشن. لە کاتێکدا ئەگەر ئێوە کەمێک راستییەن (واقعی) بن، هەست بەوە دەکەن کە زمانی فارسی لە نێو گەلانی ئێراندا بەم جۆرە نییە، و لە سەردەمی دەستپێکردنی فەرمانڕەواییی پەهلەوییەوە بەم شێوە کلاسیکەی ئەورۆی بەسەر "گەلانی ئێراندا سەپێنراوە". لە وەرامی ئەم قسە ڕاستەدا "خیراندیش" نێونێک کە هەموو ژمارەیەک وتارێک دەنووسێ وەک "حکیم حق نظر" کە وەک دەڵێن ئەم دوو نێوە نێوی خواستەمەنین و هەر یەک کەسە، هەر لەو ژمارەیەدا و لەو شوێنەدا وتارێکی نووسیبوو لەژێر نێوی "مردە باد زبان فارسی" واتە "بمرێ زمانی فارسی" و ئەم قسە هەقانەی بەوە داناوە کە کورد هەوڵدەدەن بۆ زیندوو کردنەوەی زمانی خۆیان و مراندنی زمانی

فارسی، وەک راگرتن و خزمەتکردنی زمانی کوردی لەلایەن کوردەوە مردنی زمانی فارسی بێ. لەم رووەوە دەبێژێ: "ئەز دیکتاتۆر نیم و باوەڕم بە دیکتاتۆریتی نییە. بەڵام لە کاتێکدا کە دیکتاتۆریتی بۆ پاراستنی یەکێتیی ناسیۆنال و زمانی ناسیۆنال پێویست بێ، پشتگیریی دیکتاتۆریتی دەکەم". ئەمەش ئەو دیمۆکراسییەیە کە بەرهەڵستکەرانی ئێران دەیخەنە کار ئەگەر هاتو .رۆژێ لە رۆژان جێی مەلاکانیان گرتەوە.(١٥)

ئەوجا بام بێینەوە سەر بەرهەڵستکەرانی رژێمی عێراق و گوێ رابگرین لەو قسانەی کە سید محمد باقر الحکیم؛ نوێنەری ئەوەی نێوی نراوە "ئەنجومەنی بەرزی شۆرشی ئیسلامیی لە عێراق" (المجلس الاعلی للثورة الاسلامیة في العراق) کە لە مانگی شوباتی ١٩٩٢ دا کردی. الحکیم لە وتوێژێکدا کە لەگەڵ رۆژنامەی "الحیاة" کە لە لەندەن دەردەچێ کردبووی، داوای "یەکێتیی عێراق"ی دەکرد بە "گەل و خاک و حکومەت"ەوە (شعبا وترابا وحکومة) وهەر لەوێدا گوتی: "عێراق ولاتێکی عەرەبیی ئیسلامییە و بەشێکە لە نەتەوەی عەرەبی موسوڵمان" (... بلدا عربیا اسلامیا و جزء من الامة العربیة الاسلامیة) (رۆژنامەی "الحیاة" ١٩٩٢/٢/٢٥). ئەمەش هەر قسەکانی بەعسە بەڵام ئیسلامەکەی چووەتە سەر، و خودێ هەڵناگرێ لەم دواییەدا سەددام بۆ خۆڕێکخستن لەگەڵ ئەمانە و رژێمی ئێران، ئەوەتە دەستی هەژار و برسی دەبڕێ ئەگەر بێتو بچن بیر لە دزینی هێلکەیەک بکەنەوە و برسێتی خۆیانی پێ دەربکەن.

شایانی باسە کە ناسیۆنالیستە عەرەبەکانی دژ بە سەددام وەک دار و دەستەی سید الحکیم، دان بە "کۆنگرەی نیشتمانیی عێراق" (المؤتمر الوطني العراقي)دا نانێن، چونکە دەسەلاتی پارتی و یەکێتی تێدایە، و ئەو عەرەبانەش کە لە "المؤتمر الوطني العراقي" دان؛ هەڵی ئەم براکوژییەی نێوانی پارتی و یەکێتی بەکار دەهێنن و داوای ئەوە دەکەن کە بەڕێوەبەرێتیی حکوومەتی کوردستان بدرێتە دەستیان، لە کاتێکدا ئەمانە خۆیان لە خواروی کوردستان (هەرێمی ئاسایش) پەنابەرن و لەنێو عەرەبیشدا هیچ جۆرە بنکەیەکی جەماوەرییان نییە.

ئەوجا عەرەبە ناسیۆنالیستەکانی دژ بە سەددامیش کە لە سوپای عێراقدان، بە ئاشکرا دەریدەبڕن کە بۆیە نایانەوێ دەست لە سەددام بوەشێنن، چونکە لەوە دەترسن کە کورد هەلیان بۆ هەڵ بکەوێ و "ژووروی عێراق" جیا بکەنەوە و بیکەنە دەوڵەتێکی سەربەخۆ.

بەکورتی "بەرهەڵستکەرانی ئێرانی" مانی رژێمی مەلاکانیان پێ باشترە لە سەربەستیی کورد و "بەرهەڵستکەرانی عێراق و عەرەب"یش مانی رژێمی سەددامیان لەسەر کار، پێ باشترە لە سەربەستیی کورد.

ئەوجا ئەمانەی باسکران هەموو درۆینکن لە زەریایەک دوژمنایەتی و شۆڤێنێتی و کین و رک و بیری تۆتالێتێرانە و دیکتاتۆرانە و شەڕخوازانەی بەرهەڵستکەرانی عێراق و عەرەب بە گشتی و فارس و ئێران بەگشتی و هەر بەو جۆرەش بەرهەڵستکەرانی حکوومەتی تانسو چیللەر لە دەوڵەتی ترکدا وەک حیزبی ANAP بە سەرۆکایەتیی مەسعوود یلماز و حیزبی رەفاهی ئیسلامیی بە سەرۆکایەتیی ئەربەکان و حیزبی C.H.P بە سەرۆکایەتیی بوڵەند ئێجەڤیت، هەموو دژی چیللەرن، بەڵام لە کێشەی کورددا هەموو پشتگیریی چیللەر دەکەن بۆ پێشێلکردنی مافی کورد (١٦).

هەر لەکاتی پەلاماری لەشکری ترکدا بۆ سەر خواروی کوردستان لە بەهاری (نەورۆزی) ١٩٩٥دا ، دوو بەرهەڵستکەری حکوومەتی چیللەر، مەسعوود یلمازی سەرۆکی ANAP و بولەند ئێجەڤێتی سەرۆکی CHP ؛ پشتگیریی هەڵوێستی رژێمی چیللەریان کرد لە پەلاماردانی خواروی کوردستاندا بە نێزیکەی (٤٠٠٠٠) سەرباز کە گەلێک کوردی لە هیچدا نەبوو لە زارۆ و پیر و ژن بوونە قوربانی ئەو پەلاماره.

لە سووریاش دوو حیزب هەن بەرهەڵستی رژێمی بەعسیی سووریا دەکەن، یەکێکیان "برا موسوڵمانەکان" (الاخوان المسلمون) کە حیزبی عەرەبە سوننییەکانی سووریایە، و ئەوی دیکەیان حیزبی کۆمۆنیستی ریازولترک (ریاض الترک) ە کە خۆی ئەمە چەند ساڵێکە لە بەندیخانەی سووریایە،

هەردووکیان دژی کوردن. "برا موسوڵمانەکان" (الاخوان المسلمون) کورد بەوە گوناهبار (متهم) دەکەن کە گوایە "دارو دەستەی حکوومەتی حافیز ئەسەدن". هەموو کەسێکیش دەزانێ کە هەڵوێستی رژێمی ئەسەد بەرامبەر کوردەکەی ژێردەستی خۆی چۆنە. ئەوجا حیزبی ریاض الترک یش کورد بەوە تاوانبار دەکەن کە گوایە هەموو سەر بە خالید بەگداشن. خالید بەگداشیش بەوە گوناهبار دەکەن کە گوایە کوردێکی دژ بە عەرەب و ناسیۆنالیزمی عەرەب و یەکێتیی عەرەبە. ئەمە لە کاتێکدا کە خالید بەگداش لە هیچ سەردەمێکی ژیانیدا هیچ جۆرە کورد‌ایەتییەکی نەکردووە، و کە حیزبەکەشی لە حکوومەتی ئەسەددا هاوبەش بوو هیچ رۆژێک لە رۆژان دژی "پشتینی عەرەبی" (الحزام العربي) یەک وشەی لە دەم دەرنەهاتووە و داوای هیچ جۆرە مافێکی کوردی نەکردووە.

بەکورتی؛ بزووتنەوەی کوردایەتی ناتوانێ پشت بە هێزی بەرهەڵستکەرانی نێو ئەو دەوڵەتانە ببەستێ کە کوردستانیان داگیر کردووە. سەبارەت بەم راستییە، ڕێدان بەو هێزە بەرهەڵستکەرانە بۆ هاتنە سەرکار بە تەنێ؛ زیانێکی یەکجار گەورەیە بو کورد. لەبەر ئەوە کورد نابێ "کەرێک بگۆڕێتەوە بە کەرێ"، بەڵکو دەبێ ڕووخاندنی رژێمە داگیرکەرەکانی کوردستان کاتێک بێ کە هێزە کوردستانییەکان بتوانن جێیان پڕبکەنەوە. بەتایبەتی لەم رۆژەدا کە لە گەلێک لایەنی نێوچەیی و جیهانییەوە هەوڵەدرێ بۆ ڕووخاندنی رژێمی سەددام (لە عێراق) و رژێمی مەلاکان (لە ئێراندا). پێویستە هەموو کوردێک لە خۆی بپرسێ، و بیژێ: ئەم دوو رژێمە هەردووکیان دوژمنی کورد و دێمۆکراسی و ئازادین، بەڵام پاش ئەوەی ئەو دوانە بە یارمەتیی کورد ڕووخێنران، کێ دێتە سەر کار؟. ئایا ئەوەی کە وەک ئەو دوو رژێمە و بگرە لەوانێش خراپتر هەڵسوکەوت لەگەڵ کورد دەکات، ئەگەر هاتە سەرکار رژێمێکی دێمۆکراسیی لە عێراق یان لە ئێراندا دادەمەزرێنێ؟ بێگومان نا.... کەواتە بۆچی دەبێ کورد ڕێ بە چوار پیاو خراپی عەرەب، یان چوار پیاو خراپی ئێرانی بدات، ئەو دوو رژێمە بە پشتگیریی کورد، یان بەبێدەنگیی کورد لەسەر کار لا ببەن و خۆیان بە هاسانی بێنە سەرکار و ژەهری مار بکەن بە گەرووی کورددا؟

ئێستە با سەرنجێکی کورت لەو هێزە دەرکییانە بدەین کە پێوەندییان بە کێشەی کوردەوە هەیە:

(١) ئەوروپا

ئەوروپا ئەو ولاتانەن کە سەتان ساڵ ولاتەکانی خۆرهەلاتیان کردووە بە کۆلۆنی خۆیان و شێلەی ژیانی ئابووریی گەلانی خۆرهەلاتیان دەمژی و یارییان بە چارەنووسیان دەکرد. بەریتانیا و فەرەنسا و ئیتالیا کە سێ دەوڵەتی کۆلۆنیالیستی ئەوروپا بوون، پاش جەنگی جیهانیی یەکەم و شکاندنی ئیمپراتۆرێتیی عوسمانی، ولاتی کوردستانیان پارچە پارچە کرد و دابەشیان کرد بەسەر چەند دەوڵەتێکی داتاشراوی دەسکرددا، و نەتەوەی کوردیان لە مافی بڕیاری چارەنووسی خۆی و دامەزراندنی دەوڵەتی سەربەخۆی خۆی، بێبەش کرد، و لە ئەنجامی ئەوەدا ڕۆژی کورد گەیشتە ئەم ڕۆژە ناخۆشەی ئەورۆ.

ئێمە کە ئەم باسە دەکەین، مەبەستمان لە گێڕانەوەی دیرۆکی خۆمان و باسی ئیمپریالیزم و کۆلۆنیالیزمی ئەوروپایی، ئەوە نییە بمانەوێ ڕکی کورد هەستێنین و هانیان بدەین بۆ تۆڵە سەندنەوە. چونکە ئەو ئەوروپاییانەی ئەو ڕۆژە، ئەوروپایی ئەورۆ نین و لە هەموو گەلێکیشدا باش و خراپ هەیە. بەڵام دەبێ ئەوە بزانین کە ئەو ئەوروپایەی کە ئەورۆ لەنێو خۆدا گەیشتووەتە دامەزراندنی ڕژێمی دێمۆکراسی و پلووڕالیزم ؛ چەندان شەڕی کورت و درێژی لەنێو خۆیدا دیوە، کە جەنگی جیهانیی دووەم تەنێ نموونەیەکە لەوانە.

ئەوروپا لە چەند دەوڵەتێک پێکهاتووە کە لە باری ژیانی ئابووری و چڕیی دانیشتووان و دەسەلاتی پیشەسازییەوە وەک یەک نین. لە پێش هەرەسهێنانی ڕژێمی سۆڤێتدا، ئەوروپا دوو لەت بوو. لەتێکی سەر بە بەرەی سۆڤێت بوو، لە باری ئابوورییەوە دواکەوتوو و تا هەندازەی هەژاری. و لە باری ئازادیشەوە ڕژێمی تۆتالیتێر و گرێدراو بوو بە سۆڤێتەوە. لەتەکەی دیکەش بریتی بوو لە ئەوروپای ڕۆژاوا، هێندێکیان زۆر بەهێز و دەوڵەمەند وەک ئەڵمانیا و فەرەنسا

و بەریتانیا و هیندیکیشیان نیوە بەهیز وەک ئیتالیا و نەمسا و ولاتانی ئسکەندینافیا و بەلجیکا، و هیندیکیشیان کەمهیز وەک ئیسپانیا و پرتوگال. رووخانی رژیمی سۆڤیت کاریکی وای کرد کە ئەورووپا بەرەو یەکگرتن بچیّ و هەولّ بدا جیاوازیی ئابووریی نیّوان دەولّەتەکانی کەمتر بکاتەوە، کە بێگومان ئەوەش کاریکی یەکجار سەختە و کاتێکی زۆری دەوێ، کە لەوانەشە سەر نەگرێ.

یەکێک لە ئەنجامە گرنگەکانی رووخانی سۆڤیت یەکگرتنەوەی ئەلّمانیا بوو. ئەلّمانیا بەم یەکگرتنە؛ لە لایەکەوە گەورەتر و بەهیزتر بوو، لە لایەکی دیکەوە تووشی گەلێک کێشە بوو؛ وەک نا یەکسانیی ژیانی ئابووری لە هەردوو لاکەی ئەلّمانیادا و سەختیی نیزیککردنەوەی ئەم دوو گەلە لە یەک کە نیزیکەی پەنجا سالّێک لە یەک پچرا بوون و لە ژێر دوو رژیمی بەتەواوی جیاواز لە یەکدا دەژیان.

یەکێک لەو پرنسیپە گرنگانەی کە ژیانی ئەورووپای لەسەر دامەزراوە بازرگانی و چاو چنۆکییە بۆ پارە و دەسکەوتی مادەی. ئەورووپا لە چەند دەولّەتێکی پیشەسازی و بازرگانی پێکهاتووە کە پێویستییان بە بازاڕ و کڕین و فرۆشتنە. بازاڕیش لە هەلو مەرجی پشێوی و ئاژاوەدا سەر ناگرێ؛ بەتایبەتی چۆنکە سەرمایە پێویستی بە خستنەکارە بۆ گەشەکردن و قازانج هێنان. جا کە سەرمایەدارانی ئەورووپا بیانەوێ لە ولاتێکی دواکەوتوو، یان پێشکەوتوودا سەرمایە بخەنە کار بە نیازی قازانج، بەر لە هەموو شتێک بۆ شوێنێک دەگەڕێن کە شەڕ و هەللاّو پەشێوی تێدا نەبێ. لەبەر ئەوە چاویان لە رژێمێکە کە لە جێی خۆی دامرکابێ. ئەوجا ئەو رژێمە؛ دیکتاتۆرە، ئایینییە، ناسیۆنالیستە، دێمۆکراتییە، چییە، ئەوە بەلایانەوە گرنگ نییە. هەر لەبەر ئەوەیە کە دەولّەتەکانی ئەورووپا و هەموو دەولّەتە گەورەکان زۆرجار پشتی ئەو رژێمانە دەگرن کە ملهوڕ و خوێنڕێژن و بەزۆری زۆردارەکی خۆیان راگرتووە، و گەلێک جاریش چەک و یارمەتیی دیکە بە رژێمە دکتاتۆریەکانی ئەو دەولّەتانە دەدەن بۆ ئەوەی لەسەر کار بمێنن و بەزۆری تفەنگ ئاسایش رابگرن.

یارمەتیی ئەورووپا و ئەمریکا و سوئێت و ژاپۆن و چین بۆ رژێمەکانی سەددام و شا و خومەینی و ئەسەد و رژێمە تۆرانییەکانی ترک، هەر یەک نموونەن بۆ ئەوە. هەر لەبەر ئەم هۆیەشە کە زۆرجار شۆرشی رەوای کورد بۆ ئازادی؛ بە چەک و تفاقی جەنگیی ئەم دەوڵەتە پیشەسازییانە لە خوێن و خورپدا پێشێلکراوە. بەمەدا بۆمان دەردەکەوێ کە دەوڵەتەکانی ئەورووپا هەرچەندە لەنێو خۆیاندا بەتەنگ راگرتنی سیستەمی دێمۆکراسییەوە دێن، بەڵام لە سیاسەتی دەرەوە یاندا ئامادەن لەگەڵ هەموو سیستەمێکی نادێمۆکراسی و تۆتالیتێر و تێرۆریست هاوکاری بکەن هەر بۆ پێشخستنی دەسکەوتی مادەی خۆیان. دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستان کە بۆ ئازاوەی نێو خۆیی و کوودەتای سوپایی و شەڕ و بە یەکداداان لە جیهاندا هاوتایان کەمە، زۆرجار لەلای ئەورووپاییەکان؛ کورد بە چەند "هۆزێکی ئازاوە گێڕ" و شەڕفرۆش و لەنێو خۆدا ناکۆک و "گێرەشێوێن" دەدەنە قەڵەم بۆ ئەوەی دەوڵەتانی ئەورووپا و دەوڵەتە پیشەسازە بەهێزەکانی جیهان والێبکەن کە کورد بە کۆمەڵگەیەکی وا بناسن کە پشتی پێنەبەستریێ و کەس رووی تێنەکات. جا لەم رووەوە هەموو شەڕ و بەیەکدادانێکی نێوخۆیی کورد خزمەتێکی گەورەیە بۆ داگیرکەرانی کوردستان. ئەورووپا کەسێکی ناوێ کە کێشە و گیروگرفتی زۆر بێ و هەژار و بێدەسەلاٚت بێ. دەبێ کورد لە پێوەندییەکانیاندا لەگەڵ ئەورووپا ئەوە بگرنە بەرچاو، کە شتێکیان پێ بێ پێشکێش بە ئەورووپای بکەن تا ببنە هەڤاڵی وتوێژ لە گەڵیان.

رووسیا:

رووسیا ئەو ولاٚتەیە کە یەکەمین بەردی بناخەی زانستی کوردناسی تێدا دانراوە، ئەوەش لە سەتەی هەڤدەیەمدا. دراوسێتیی ئەم ولاٚتە لەگەڵ کوردستان، و شەڕ و شۆڕی ئیمپراتۆرێتیی رووسیای قەیسەری لەگەڵ دەوڵەتانی عوسمانی و قاجاری، وای لە رووسیا کردبوو کە سووت لە ژێهاتێتیی سوپاییی کورد وەربگرێ و هێزێکی کوردیی دەستەوشێن دروستبکات بەرامبەر بە هێزی "حەمیدیە" ی عوسمانی (حمیدیه آلایلی) کە

لە سەرەتای ئەم سەتەیەدا لە هۆز و سەرەک هۆزەکانی هیندێک نیشتەجێی کوردستان پێکهاتبوو. ئەمە لە لایەکەوە، لە لایەکی دیکەشەوە پێوەندیی رۆشنبیرانی کورد و سەرۆکەکانی بزووتنەوەی کوردایەتی بە رووسیاوە لە کۆتاییی سەتەی نۆزدەهەم و لە دەمەدەمی سەتەی رابوردوودا وای لە رووسیای قەیسەری کردبوو کە سیاسەتی نێزیکبوونەوە لە کورد پێرەوی بکات و بیر لەوەش بکاتەوە کە ئایە دامەزراندنی دەوڵەتێک بۆ کورد دەبێتە هۆی کەمکردنەوەی مەترسیی عوسمانی و گەلە ترکە موسڵمانەکانی قەفقاسی ژێردەستەی رووسیا یان نا!. ئەم رێبازە لە کاتی جەنگی جیهانیی یەکەمدا لەلای قەیسەری رووسیاوە بەرەو پێش دەچوو، بەڵام هێشتا بڕیاری تەواوەتی لەسەر نەدرابوو کە شۆرشی کۆمۆنیستانەی ئۆکتۆبەری ١٩١٧ رووی دا. هاتنە سەرکاری رژێمی کۆمۆنیستی لە رووسیا و دامەزراندنی سۆڤێتستان ئەم نەخشەیەی بەجارێک پووچکردەوە.

دەوڵەتی سۆڤێت کە نێزیکەی ٧٠ ساڵێک ژیا، سیاسەتێکی نادۆستانە و تەنانەت دوژمنانەشی بەرامبەر بە کورد گرتبووە بەر. ئەم سیاسەتە نادۆستانەیە هەر لە "کۆنگرەی گەلانی خۆرهەڵات"ەوە دەستپێکرد کە لە ١-٨/٩/١٩٢٠ لە شاری باکۆ بەسترا و هەشت کوردیش بەشداریان تێدا کرد. کۆنگرە هەرچەندە بۆ ئەوە بەسترا بوو کە باسی چارەنووسی گەلانی ژێردەستەی خۆرهەڵات بکات، ئەمەش کاتێک بوو کە دەوڵەتی عوسمانی رووخابوو، وَ پەیمانی سێڤریش لەو رۆژەدا لە کایەدا بوو بۆ دەستنیشانکردنی دواڕۆژی کورد، بەڵام "کۆنگرە" بە یەک وشە باسی کوردی نەکرد. بە پێچەوانەی ئەمەوە کۆنگرە پشتگیریی خۆی بۆ ئەتاترک و "حکوومەتی ئەنقەرە" دەربڕی کە ئەو دەمە هێشتا هیچ دەوڵەتێک دانیپێدا نەنابوو. لە ١٩٢١/٣/١٦ یشدا یەکێتیی سۆڤێت بە سەرۆکایەتیی لێنین پەیمانێکی "هاوڕێیەتی" لەگەڵ "حکوومەتی ئەنقەرە" بەست.

جا هەرچەندە لە سەردەمی لێنیندا کۆمارێکی ئۆتۆنۆمیدار "لەنێوچەی لاچین و قوبادلی و کەڵبەژار و .... و هیندێ شوێنی دیکەی کوردنشیندا بەنیوی

"کوردستانی سۆر"ەوە دامەزرا، بەڵام هەر پاش نەمانی لێنین و هاتنە سەرکاری ستالین و دارو دەستەکەی، ئازەربیە خۆ بە ترک زانە مێشک تۆرانییەکان چاویان بڕیبە خاکی کورد و ستالینیان لە کورد هاندا، بەنیوی ئەوەوە کە گوایە کورد دژی کۆمۆنیزم و یەکێتیی سۆڤێتن و "کرێگرتە"ی بەرەی خۆراوان. ستالین وەک سەرکردەیەکی فاشیست و تێرۆریست کۆچی بە کوردەکان کرد بۆ کازاخستان و سیبریا. ئەوجا ئازەربیەکان توانیان نیوچەی کوردەکان لرف بدەن و بە هەموو جۆرێک بکەونە تواندنەوەی کورد، و لەم کاتە بە دواوە لە ئازربایجان زمانی کوردی ڕێبەند کرا. لە چلەکاندا و لە کاتی جەنگی جیهانیی دووەمدا جارێکی دی کورد لە لایەن ستالین و ئازەربیەکانەوە کۆچپێدران و ئەوجا کوردەکانی "کوردستانی سۆر" بوونە ئاردی نیو دڕکی چەند کۆمارێکی سۆڤێتی و لە هەموو لایەک تووشی بندەستی و بێبەشی بوون. تەنێ لە کۆماری ڕووسیا و کۆماری ئەرمەنستاندا توانیان تا هەندازەیەک خزمەتی زمان و کولتووری خۆیان بکەن. هێندەی ئەمە پێوەندیی بە ئەرمەنستانەوە هەیە، ئەوا ئەم ڕێدانە بە خزمەتکردنی زمانی کوردی سیاسەتێکی ئەو دەمەی کاربەدەستانی ئەرمەنی بوو، نەک هی دەوڵەت و ڕژێمی سۆڤێت. ئەمەش ڕاستینەکە کە لەم سالانەی دواییدا پێبگیشتووم..

شایانی باسە ستالین و ئازەربیە تۆرانییەکان هەر لە تەفروتوونا کردنی "کوردستانی سۆر"دا چالاک نەبوون، بەڵکو لە هەوڵدانیشدا بۆ دەستبڕینی کورد لەکاتی دامەزراندنی کۆماری کوردستان بە سەرۆکایەتیی پێشەوا قازی محەمەد لە دەمە دەمی کۆتاییی جەنگی جیهانیی دووەمدا چالاک بوون. ئازەربیەکان نەیاندەویست کە کورد کۆمارێک بۆ خۆیان دامەزرێنن؛ بەڵکو دەیانویست ببنە پارچەیەک لە کۆماری ئازربایجان، بۆ ئەوەی ئەو پارچە کوردستانەش وەک "کوردستانی سۆر" لرف بدەن. بەڵام پێشەوا قازی محەمەد ئەم پیلانە گلاوەی پووچکردەوە. ئەوجا کە کۆماری کوردستان دامەزرا، ئەوەبوو ستالین لە پشت سەری کوردەوە لەگەڵ ڕژێمی شای ئێران ڕێککەوت کە لەشکرەکەی لە کوردستان بکشێنێتەوە بەرامبەر وەرگرتنی مافی گەڕان بە دوای نەوتدا لە ژوورووی ئێران. کشاندنەوەی لەشکری سۆڤێت بوو بە هۆی ڕووخانی

کۆماری کوردستان، چونکە کۆماری کوردستان سوپایەکی پڕ چەکی نەبوو. ئەوجا پێشەوا و چەند سەرکردەیەکی دیکەی کورد لە سێدارە دران.

پاش تۆپینی ستالین، سیاسەتی سۆڤێت بەرامبەر بە کورد نەهاتە گۆڕان. لە سەردەمی خرۆشێف دا هێندێک لە کوردە کۆچپێکراوەکانی "کوردستانی سۆر" گەڕانەوە شوێنی خۆیان، بەڵام ئازەریەکان رێیان نەدان حکوومەتەکەی خۆیان دابمەزرێننەوە. لەم کاتەدا سەرۆک مستەفا بارزانی کە ئەو دەمە لە سۆڤێت پەنابەر بوو، و لە سەردەمی ستالیندا خرابووە زیندان، بەرەللاّ کرا. لەگەڵ ئەوەشدا کورد هەر بە زۆرلێکراوی مانەوە، چونکە سیاسەتی سۆڤێت لەسەردەمی خرۆشێف و پاش خرۆشێف، هەتا هەرەسهێنانی سۆڤێت رووبکردە دۆستایەتیی سیاسی و بازرگانیکردن لەگەڵ هەموو ئەو دەوڵەتە دیکتاتۆرییانەی کوردستانیان داگیر کردووە، بە تایبەتی عێراق و سووریا و فرۆشتنی چەکی قورس و قرکەر بە رژێمە خۆێنڕێژەکانیان. رژێمی سۆڤێت سەرچاوەی چەک و تفاقی جەنگی هەردوو رژێمی بەعسیی عێراق و سووریا بوو، هەر لە ١٩٧٠ەوە تا ڕمان و گۆڕبەگۆڕ بوونی. شایانی باسە کە لە دەمە دەمی گیانەلاّی رژێمی سۆڤێتدا باسی ئەو گەلانە دەکرا کە لە سەردەمی ستالیندا کۆچپێدرابوون و پەرتەوازە کرابوون و لەنێو ئەوانەشدا گەلی کورد. ئا لەو رۆژانەدا جارێکیان خانم دانیال میتران ژنی سەرکۆماری فەرەنسا فرانسوا میتران لە گۆرباچۆفی پرسیبوو "ئایە کوردە کۆچپێدراوەکان دەتوانن بگەڕێنەوە کوردستانی سۆر و لەوێ کۆمارێک بۆ خۆیان پێکەوە بنێن"؟ گۆرباچۆف لە وەرامدا گوتبووی : "کوردستانی سۆر" لە کوێیە؟. ئەمە نموونەیەکە بۆ ناسینی گۆرباچۆف ، و پێمواید پێویست بە هیچ جۆرە لێدوانێک ناکات.

پاش ئەوەی رووسیا بوو بە کۆمارێکی سەربەخۆ و یەڵتسین بوو بەسەرۆک وەزیران و توانی بەرامبەر گەلێک شەپۆلی کورسیبزوێن و ئاژاوە خۆی رابگرێ، رووسیا هەروەک زلهێزێک لە جیهاندا مایەوە، ئەگەرچی نەک بە رادەی ئەمریکا، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا لە هەموو لایەک حسێبی زلهێزێکی بۆ دەکرێ. بەڵام رووسیا گەلێک کێشەی ئابووری هەیە بۆ وێنە : بێکاری و برسێتی لە

سنوور بەدەرن، دزی و جەردەیی و پیاو کوشتن و چالاکیی مافیایی هەر باس ناکرێ. بێجگە لەوەش چەچانستان داوای جیابوونەوە دەکات لە کۆماری رووسیا. گوناهی بەشێکی ئەو کێشانە کە رووسیا بەدەستیانەوە دەنالێنێ دەکەوێتە ئەستۆی جیهانی خۆراوا و بەتایبەتی ئەورووپا و بەتایبەتتر ئەڵمانیا. چونکە رووسیا پاش هەرسهێنانی کۆمۆنیزم زۆر دۆستانە لە جیهانی رۆژاوا هاتە پێشەوە و ئەڵمانیای رۆژهەڵاتی دایە دەست کاربەدەستانی ئەڵمانیای رۆژاوا، و ئەورووپای رۆژهەڵاتیشی بەرەڵڵا کرد کە ببێتە هاوپەیمانی ئەورووپای رۆژاوا. بەڵام جیهانی رۆژاوا بەتایبەتی ئەڵمانیا هەڵوێستەکانی بەرامبەر رووسیا راستبێژانە و بە وێژدانانە نەبوو، بەڵکو زۆربەی زۆری بەڵێنەکانی درۆ و دەڵەسە و گوتەی پووچ بوون. ئێستەش ئەوەتە ئەمریکا ڕێ نادا بە رووسیا چەکی نێوکاکڵی بە ئێران بفرۆشێ، ئەمە لە کاتێکدا کە ئەمریکا خۆی تا ئێستە چەک و کەرەسەی جەنگی بە ئێران فرۆشتووە و مەسەلەی ئێران - گێت یەکێکە لەو بەزمانە. ئەمە بێجگە لەوەی کە ئەمریکا چەک و کەلو پەلی جەنگی بە گەلێک رژێمی شەرخوازی وەک سەددام و جونتای ترکیا فرۆشتووە و دەفرۆشێ. بەڵام ئەمە بۆ رووسیا بە ڕەوا نازانێ. لەبەر ئەوە رووسیا هەستی خۆشبینی بەرامبەر جیهانی رۆژاوا و ئەو دەوڵەتانەش نییە کە سەر بە جیهانی رۆژاوان کە دیارە دەوڵەتی ترکیش دەگرێتەوە. بۆیە دوور نییە کە رووسیا لە ژێر کارکرد (تأثیر) ی ئەم بارە و گوشاری ئەو هێزە ناسیۆنالیست و کۆمۆنیستانەدا کە ڕۆژ بە ڕۆژ لە رووسیا دەسەلاتیان فراوانتر دەبێ، سیاسەتێکی ناسیۆنالی سەربەخۆی خۆی بگرێ، لە جۆری سیاسەتی سەردەمی قەیسەر و دووریش نییە خۆی بکاتە هەڤاڵبەندی عێراق و ئێران، کە ئەمەش مەترسییەکی زۆری تێدایە بۆ گەلانی خۆرهەڵاتی نێوەڕاست، بە تایبەتی گەلی کورد و ئاشتیی جیهان بەگشتی. لە هەموش مەترسی تر ئەوەیە کە زانست و تەکنیکی رووسیا یارمەتیی عێراق و ئێران بدەن بۆ وەدەستهێنانی چەکی ئەتۆمی و پێشبردنی زانستی بەرهەمهێنانی چەکی کۆمکوژ وەک چەکی میکرۆبی و کیمیایی کە تا ئێستا چەند جارێک دژی خەڵکی کوردستان بەکار هێنراون.

لێرەدا پێویستە بگوترێ کە کوردەکانی کۆمارەکانی پێشووی یەکێتیی سۆڤێت لەپاش هەرەسهێنانی یەکێتیی سۆڤێت کەوتنە جموجۆڵ و کۆمەڵەیەکیان پێکهێنا کە مەڵبەندەکەی لە مۆسکۆیە.

لەسەرەتای نۆڤەمبەری ساڵی ١٩٩٤ دا کۆنفرانسێکی گەورە بۆ لێکۆڵینەوەی دۆزی کوردستان بە دەستپێشکەریی پێ کێ کێ لە مەڵبەندی کولتووریی کورد لە مۆسکۆدا گیرا. رژێمی ترک لەم هەڵوێستەی رووسیا زۆر بەگومانە و چەند جار پێوەندیی لەگەڵ کاربەدەستانی رووسیا گرتووە بۆ بەستنی ئەو "چالاکی یە کوردانە" یەی کە رژێمی ترکیا بە چالاکیی تیرۆریستانەی پێ کێ کێی دەداتە قەڵەم. دەبێ ئەوەش بزانین کە پێ کێ کێ لە مۆسکۆ نوێنەری هەیە. ماهیر وەلات Maher Welat نوێنەری ERNK یە لە رووسیا. رووسیا لەوە دەترسێ کە دەوڵەتی ترک خۆی بکا بە دەمراستی ئەو کۆمارە ترکزمانانەی کە پاش هەرەسی سۆڤێت دروست بوون وەک ئازربایجان و ترکمانستان و .. هتد. سەرۆک وەزیرانی دەوڵەتی ترک تانسو چیللەر بە ئاشکرا هەوڵی یەکێتیی "دەوڵەتە ترکزمانەکان" دەدا بە "سەرۆکایەتیی ترکیا". دەوڵەتی ترک تا ساڵی ١٩٩٥ نێزیکەی ٥,٦ ملیارد مارکی ئەڵمانی بەخت کردووە لە قازاخستان و قرخێزستان و ترکمانستان و ئۆزبەکستاندا.

بەمەی پێشوودا دەردەکەوێ بۆمان کە دەوڵەتی رووس چە لەسەردەمی قەیسەردا و چ لە سەردەمی سۆڤێتیدا و چ لە سەردەمی رووسیای فیدەرالی ئێستەدا؛ هیچ چاکەیەکی بەسەر کوردەوە نییە بەڵکو هەمیشە هەوڵیداوە کورد دابدۆشێ بۆ بەرژەوەندیی خۆی. لەبەر ئەمە کورد دەبێ لە هەڵسوکەوتیاندا لەگەڵ دەوڵەتی رووسیا زۆر هۆشیارانە بجوولێنەوە.

ئیسرائیل:

دامەزراندنی دەوڵەتێک بۆ جووان بەنیوی "ئیسرائیل" هوە لە ساڵی ١٩٤٨ دا، لە ئەنجامی راستەو خۆی بەڵێنی "بەلفوور" و کەینوبەینی "دەوڵەتە ئیمپریالیستەکانی رۆژاوا"؛ یان "بەرەی سەرمایەدارانی رۆژاوا" هوە نەبوو؛

وەک عەرەبە ناسیۆنالیستەکان و کۆمۆنیستەکان و کورده خۆ به چەپیزانەکان دەیانگوت و ئێستەش زۆربەیان هەر دەیڵێنەوە و دەیڵێنەوە، بەڵکو پێوەندیی مێژوویی موو سایییەکان به "خاکی پیرۆز" واتە "ئۆرشەلیم" یان "قودس" ەوە، و هەروەها پلەی پێشکەوتنی شارستانێتیی موو سایییەکان لەچاو گەلانی عەرەب و موسوڵماندا و دەسەلاتی رۆشنبیرانیان بەسەر کۆمەڵگەی ئەوروپایی و ئەمریکاوە، دەوری سەرەکی لەم کارەدا گێڕا. واتە موو سایییەکان خۆیان دەوڵەتیان بۆ خۆیان دروستکرد، نەک "ئیمپریالیستە خوێنمژەکانی ئەوروپا". کەس دەوڵەت بۆ کەس دروست ناکا. هەر ئەو ئەوروپاییانە بوون کە به ملوێن جوویان بە گاز خنکاند. خۆ ئەگەر موو سایییەکان خۆیان هیچ نەبووناید، ئەوا بەڵێنی "بەلفوور"یش مینا بەڵێنەکەی پەیمانی "سێڤر" کە بە کورد درا، وەک تڕی بن گۆمی لێدەهات. ئەوەشمان لەبیر نەچێ کە تەنگە تیلکەییی عەرب و خۆ گیفکردنەوە و فیشاڵکردنیان به قڕکردنی جوولەکە و هەڕەشە کردنیان بەوەی فڕێیان دەدەنە نێو زەریاوە، دەورێکی گەورەی گێڕا لە سەختگیریی موو سایییەکاندا. خۆ ئەگەر عەرەبەکان هەر لە سەرەتاوە بە گیانێکی رۆشنبیرانەی تێگەیشتووانەوە بکەوتنایە کار، ئەوا ئیسرائیل هەر لە یەکەم رۆژەوە لە سنوورێکی تەنگ و خاکێکی گچکەدا و لە تەنیشت دەوڵەتێکی فەلەستینیی عەرەبەوە و لە نێو زەریایەک عەرەبدا وەک دوورگەیەک دروست دەبوو. ئەوساش شەڕی ١٩٤٨ و ١٩٥٦ و ١٩٦٧ و ١٩٧٣ هەڵنەدەگیرسان و ئیسرائیلیش ئەو ولاتە فراوانەی داگیر نەدەکرد و ئەوڕۆش عەرەبەکان پاش نیو سەتەیەک مالوێرانی و دوای ئەو هەموو هەڕەشەو گوڕەشە و هاشو هووش و خۆ بە زلگرتن و قسە پف هەڵدراوانە و کوشتن و لەسێدارەدانی خەڵکی بێگوناە بە تۆمەتی "سیخوڕیی بۆ ئیسرائیل" و کودەتای سوپایی و دیکتاتۆرێتیی بەنێوی خۆ ئامادە کردنەوە بۆ "رزگارکردن"ی فەلەستین، ناچار نەدەبوون بچنە سلاوی ئیسرائیل کە تا دوێنێ بوو بە "ئیسرائیلی بێژی" (اسرائیل اللقیطة) و "زیونیستی تاوانبار" (الصهاینة المجرمون) و چی و چی. نێویان دەبردن.

ئەمەیان وا، و ئەوجا دەبێ بزانین کە سیاسەتکارانی کورد، کە هەموو چاویان لە بیری مارکسیزمی سۆڤیتانە دەکرد، هەر بە وێنەی ناسیۆنالیست و

کۆمۆنیستە عەرەبەکان بۆ دۆزی فەلەستین دەچوون و بگرە تووندتر و خەستتریش لەوان. ئەوەی راستی بێ؛ یەکێتیی سۆڤێت وەک دەوڵەتەکانی بەرەی خۆراوا لەسالی ١٩٤٨دا، واتە لەسەردەمی ستالیندا دەنگی بۆ دابەشکردنی فەلەستین لە نێوان عەرەب و جوولەکەدا دابوو، بۆیە کۆمۆنیستە عەرەبەکان لە سەرەتاوە بە پێڕەوێکردنی سیاسەتی سۆڤێت پشتگیریی دابەشکردنی فەلەستین و لایەنگیریی "برایەتیی عەرەب و جوولەکە" یان دەکرد، بەڵام دوایی بە ناچاری و لە ترسی تێرۆڕی ناسیۆنالیزمی عەرەب؛ بایان دایەوە، و لەگەڵ گۆڕانی سیاسەتی سۆڤێت بەرامبەر بە ئیسرائیل لە پەنجاکاندا و بەتایبەتی لە سەردەمی خرۆشێفدا کە سۆڤێت هەڵوێستێکی دژ بە ئیسرائیلی گرتبوو، کۆمۆنیستە عەرەبەکان (بەتایبەتی لە عێراق و سووریا وکوردە مارکسییەکانی ژێردەستەی ئەم دوو وڵاتەشیان لەگەڵ) کەوتنە جنێو دان بە ئیسرائیل و پەلامارەدانی بە قسە. دیارە ئەو کوردانەی هەڵوێستێکی نەیارێتییان بەرامبەر بە ئیسرائیل هەبوو، هێندێکیان لەرووی ترسەوە بوو، هێندێکیشیان لە هەڵپەرستییەوە، یان بۆ پاراستنی بەرژەوەندیی خۆیان، یان لە گەوجی و نەزانییەوە بوو. ئەمە کارێکی وای کرد کە بزووتنەوەی کوردایەتی نەتوانێ هیچ پێوەندییەکی لەگەڵ ئیسرائیلدا هەبێ. ئەوجا ئەگەر ئێمە ئەو ماوە کورتەی لێدەربکەین کە خودێلێخۆش بوو سەرۆک مەلا مستەفای بارزانی لەڕێی عیسمەت شەریف وانلی و سامی عەبدولرحمانەوە پێوەندییەکی بێحسێبی لەگەڵ ئیسرائیل هەبوو، ئەوا هیچ جۆرە پێوەندییەکی دیکە نەبوو، تەنانەت ئەم پێوەندییەش هیچ بەرهەمێکی نەبوو. چۆنکە نە ئەو کوردانەی سەر بە بارزانی بوون و دەستیان لەم کارەدا بوو، نەرۆڤی سیاسەتکار بوون و نە ئەو کوردانەی لە ریزەکانی بارزانی جیا بوونەوە و بەرپەرەکانییان دەکرد، ڕێیان دا ئەم پێوەندییە پەرە بسێنێ و ڕێکو پێک بکرێ. پاش هەرەسی بەهاری ١٩٧٥ و هەتا ئەم دواییەش باسکردنی ئیسرائیل شتێکی بڤە و تابوو tabu بوو.

دیارە ئیسرائیل لە سیاسەت و پێوەندییەکانیدا بە خەڵکی ئەم جیهانەوە، بە دوای دەسکەوت و بەرژەوەندیی خۆیدا دەگەڕێ. بەڵام کێ هەیە وا نەکات ،

مەگەر کورد، لەگەڵ ئەمەشدا لەوانە بوو ئیسرائیل لە دەیەکانی رابوردوودا پێوەندییەکی توند و تۆڵ بە بزووتنەوەی کوردایەتییەوە ببەستێ ئەگەر بهاتایە و بیزانیایە کە بزووتنەوەیەکی کوردایەتیی یەکگرتووی وا لە کایەدایە پشتی پێببەستێ. چونکە ئەگەر پێوەندییەکی وا لەسەر بنچینەیەکی پتەو ببوایە، دوور نەبوو زۆر سووتی بە بزووتنەوەی کوردایەتی بگەیاندایە، چ لە باری سوپایی و چ لەباری دیپلۆماسییەوە. من پتر لە سی ساڵێک لەمەو بەر ئەم قسانەم دا بە بای گوێی سەرکردە کوردەکانی ئەو سەردەمەدا، بەڵام هەر ئەوەندەی مابوو بمکەن بە کێو دا. راستییەکەی ئەز دەمزانی سیاسەتی دەوڵەتان و گەلانی عەرەب (و کورد کۆمۆنیست و مارکسیستەکانیشیان لەگەڵ) بەرامبەر ئیسرائیل و جوولەکە سیاسەتێکی شۆڤێنیستانەی چەوت و چەوێڵە و خزمەتی دۆزی فەلەستین و گەلی فەلەستین ناکا، و دەشمزانی کە سەرکردە عەرەبە شۆڤێنیستەکان رۆژێ لە رۆژان ناچار دەبن بچنە سلاوی ئیسرائیل، لەبەر ئەوە نەمدەویست گەلی کورد، بە کەرێتی و شۆڤێنێتی ئەوان زیان بهێنێ، بۆیە لە سەمینارێکدا کە لە ١٩٨٥/٥/١١ دا لە شاری ستۆکهۆڵم بەسترابوو بۆم بە ئاشکرا گوتم: "هاکا عەرەبەکان لەگەڵ ئیسرائیل رێککەوتن" (جەمال نەبەز: دۆزی ناسیۆنالی کورد - ئۆتۆنۆمی، یان کوردستانێکی سەربەخۆ، یان بڕیاری چارەنووس لە ئازادیدا و بۆ ئازادی" سوید ٢٦٨٥ ک / ١٩٨٥ ز، ل ٣٧).

بەکورتی نیو سەتەیەک ماوە هەبوو بۆ کورد ئاوڕێک لە ئیسرائیل بدەنەوە و سووتێک لە شەڕی نێوان شۆڤێنیزمی عەرەب و ئیسرائیل وەربگرن، بەڵام ئەوا ئەو هەلە لە دەستچوو. چونکە ئێستە ئیسرائیل دەیەوێ تا پێیدەکرێ خۆی لەگەڵ عەرەبەکان رێکبخا و چارێک بۆ کێشەی فەلەستین بدۆزێتەوە و لەم مەیدانەشدا کەمێک هاتووەتە پێشەوە. ئیسرائیل ئێستە لەگەڵ میسر و ئەردەن و مەغریب پێوەندیی دیپلۆماسی هەیە و لەگەڵ سوۆریاش وتوێژی هەیە. بێجگە لەوەش لەگەڵ PLO بە سەرۆکایەتیی یاسر عەرەفات پەیمانی بەستووە بۆ دامەزراندنی ئۆتۆنۆمی لە هێندێک نێوچەی فەلەستیندا. لە هەمان کاتدا ئیسرائیل دەیەوێ پێوەندییەکانی خۆی لەگەڵ دەوڵەتی ترک باش بکات، چ لە

باری سوپایی و چ لە باری ئابووریـیەوە، گوایە بەنێوی "بەربەرەکانیی تێرۆریزم" ەوە، کە دیارە "تێرۆریست" بەلای ئیسرائیلەوە ئەو عەرەبە فەلەستینییە ناسیۆنالیستە سەختگیرانەن (وەک "بەرەی گەلێر" (الجبهة الشعبية) و "کۆڕی شۆرشگێڕ (المجلس الثوري)ی ئەبوو نیزال (ابو نضال) هەروەها موسڵمانە بنچینەگرەکانی وەک کۆمەڵەی "حەماس" (حماس) و "جیهادی ئیسلامی" (الجهاد الاسلامي) و..هتد. "تێرۆریست"یش بە لای ترکەوە PKK و هەموو کوردێکە کە داوای مافی کورد بکات، یان هەر کەسێکی دیکە کە کورد نەبێ، بەڵام لەسەر مافی کورد بەدەنگ بێ وەک ترکی رۆشنبیر و ئاشتیخواز کە دژی کورد کوشتن. بەڵام نە دەوڵەتی ترک دەتوانێ بەرەیەکی نوێ بۆ شەڕ دژی عەرەبە ناسیۆنالیست و موسڵمانە بنچینە گرەکانی عەرەب بکاتەوە لەبەر خاتری ئیسرائیل ، و نە ئیسرائیلیش دەتوانێ بەرەیەکی نوێ دژی کورد ، بەتایبەتی پێ کێ کێ بکاتەوە لەبەر خاتری ترک. لام وایە ئیسرائیل هیندە نەزان نەبێ کە بە خوتو خۆڕایی نەتەوەی کورد بکاتە دوژمنی خۆی، یان بچێ پەلاماری پێ کێ کێ بدات و ناچاری بکات تۆڵە بستێنێتەوە لێی . بەڵام رەنگە لە سنووری هەواڵگوزاری و جاسووسێتیدا پشتی دەوڵەتی ترک بگرێ، کە دیارە ئەمەش دژی بەرژەوەندیی کوردە و کوردیش دەبێ و مافی خۆیەتی کە لەم رووەوە زۆر وریا بێ (١٧).

بەکورتی دوور نییە ئیسرائیل ئەورۆ خۆی لە بارێکی وادا ببینێ کە پێی وابێ هێندەی جاران کاری بە کورد نەبێ. بەڵام دەبێ ئەوە بزانین کە چارەسەرکردنی یەکجارەکیی کێشەی فەلەستین هەروا بە هاسانی و بەم زووانە لە دەسەڵاتی ئیسرائیلدا نییە. چونکە نە ئیسرائیل دەتوانێ واز لەو هەموو خاکە بهێنێ کە فەلەستینییەکان و سووریا و عەرەبەکان بەگشتی داوای دەکەن و نە فەلەستینی و سووری و عەرەبەکان بەگشتی بە شتێکی کەم لە ئیسرائیل خۆش دەبن. ئەمە بێجگە لە دوژمنایەتیی میژوویی عەرەب و جوولەکە و بەربەرەکانیی موسوڵمانە بنچینەگرەکان لە هەموو لایەکی جیهاندا و یارمەتیدانیان لەلایەن کاربەدەستانی ئێران و سوودان و ئەفغانستانەوە.

ئەمریکا:

ئەمریکا ولاتێکی گەورەی ٢٠٠ ملیۆنییە. لەباری ئابوورییەوە پیشەسازییەکی یەکجار گەشە کردوو، و کشتوکاڵێکی فراوان و هەموو جۆرە و ، لەباری رامیاریشەوە رژێمێکی دێمۆکراتیی پەرلەمانییە. ئەمریکا تا ماوەیەک لەمەو بەر یەکێک بوو لە دوو زلهێزەکەی ئەم جیهانە. بەڵام پاش هەرەسهێنانی یەکێتیی سۆڤێت، ئەمریکا بوو بە زلهێزی یەکەم لە جیهاندا. ئەمریکا چ لەباری سیاسی و چ لە باری ئابووری و چ لەباری ستراتیژیی سوپاییەوە بەرژەوەندییەکی زۆری هەیە لە گەلێک شوێنی ئەم جیهانەدا کە یەکێک لەوانە نێوچەی خۆرهەڵاتی نێوەڕاستە، کە کوردستانیش دەگرێتەوە. تێکەڵبوونی ئەمریکا لەگەڵ سیاسەتی خۆرهەڵاتی نێوەڕاست لە ماوەی جەنگی جیهانیی دووەمدا دەستیپێکرد، کاتێک ئەمریکا هەوڵی دا خۆی لە دەوڵەتی ترک و ئێران نیزیک بکاتەوە بۆ بنکە دانان لەو وڵاتانە بە مەبەستی بەربەرەکانیی دەسەڵاتی رژێمی کۆمۆنیستی سۆڤێت. لەکاتی کشانی "لەشکری سۆر" بەسەر ئازربایجانی ئێران و رۆژهەڵاتی کوردستاندا کە بوو بەهۆی دامەزراندنی کۆماری کوردستان و کۆماری ئازربایجان، ئەمریکا لەگەڵ بەریتانیا و فەرەنسا، یارمەتیی ئێرانیان دا بۆ دەرکردنی لەشکری سۆڤێت لە ئێران، کە ئەنجامەکەی بە رووخانی کۆماری کوردستان تەواو بوو. لەپاش جەنگی جیهانیی دووەمەوە ئەمریکا توانی لە ئێراندا دەسەڵاتێکی زۆر پەیدا بکا و زۆر یارمەتیی رژێمی حەمە رەزا شای ئێرانی دا بۆ پاراستنی تەختەکەی و تەنانەت کودەتای جەنەراڵ زاهیدی دژی حکومەتی دوکتۆر موسەدیق بە پشتی دەزگەی نهێنی ئەمریکا (سیا) سەرکەوت، کە لە ئەنجامدا شای راکردوو توانی بگەڕێتەوە ئێران. پاش ئەوەش ئەمریکا بە چەک و تەکنەلۆژی و هەواڵگوزاری یارمەتیی رژێمی شای دا و لە بەهاری ساڵی ١٩٧٥ دا کاتێک شای ئێران لە جەزائیر لەگەڵ سەددام حسەین ڕێککەوت و پەیمانی جەزائیری دژی کورد و شۆرشی ئەیلوول بەست، ئەمریکا پشتیکردە کورد، هەرچەندە لەوەو پێش بەڵێنی بە سەرکردەکانی شۆرش دابوو کە یارمەتیی کورد بدا، بەڵام لە کۆتاییی هەفتاکاندا و پاش ئەوەی شای ئێران ویستی خۆی بکاتە هێزی

پێنجەم لە جیهاندا و بیستە سەرکردەی نێوچەی کەنداو، ئەمریکا پشتی شای بەرەڵڵا کرد، و پاش ئەوەی کە شا ئێرانی بە جێهێشت و خومەینی سەرکەوت؛ تەنانەت ڤیزەیەکی نەدەدا بە شا کە بچێ بۆ ئەمریکا چاری نەخۆشییەکەی بکا.

هەرچەندە ئەمریکا لە سەرەتاوە زۆر پشیپشی بۆ رژێمی خومەینی کرد، بەلام رژێمی خومەینی زۆر دوژمنانە لەگەڵ ئەمریکا هەڵسو کەوتی کرد. و تاقمێ خوێندکار کە بە خۆیان دەگوت "خوێندکارانی هێڵی ئیمام" پەلاماری سەفارەتخانەی ئەمریکایان دا لە تاران و کاربەدەستانی سەفارەتخانەیان ٤٤٤ رۆژ وەک دیل گرت. کاتێک هێزێکی ئەمریکایی ویستی ئەم دیلانە بەرەڵڵا بکا فڕۆکەکەیان لە تەبەس کەوتە خوارەوە و هەر کەسێکی تێدا بوو مرد. خومەینی تا مابوو ئەمریکای نێو نابوو "شەیتانی گەورە". پاش مردنی خومەینیش سەید عەلی خامەنەیی جێنشینی خومەینی، ئەویش وەک خومەینی دوژمنایەتیی ئەمریکا دەکا. ئەمریکاش رژێمی ئێران بە دوژمنی هەرە گەورەی خۆی دەزانێ. لە مانگی شوباتی ئەمسالە (١٩٩٥)دا سەرۆکی کۆنگرەی ئەمریکا لە وتارێکدا کە بۆ ئەفسەرەکانی هەوالگوزاری و پاراستنی ئەمریکا لە واشنتن دای، بنچینەگریی ئیسلامی وەک "مەترسییەکی گەورە" دانا بۆ کۆمەڵگەی نێو دەوڵەتان و گوتی دەوڵەتی ئەمریکا دەبێ تێبکۆشێ بۆ لە بنجهەڵکەندنی کۆماری ئیسلامیی (ئێران). ئەمە لە کاتێکدا کە ئێرانییە کۆچکردوەکان بۆ ئەمریکا (فارس و ئازەری) لە هەرە دەوڵەمەندترین کەسانی ئەمریکا دەژمێردرێن. پتر لە . . . ٥ مامۆستای زانستگەکانی ئەمریکا ئێرانین (کیهان - چاپ لندن ش ٥٤٥ ، ١٩٩٥/٢/٢٣ ص ٧).

سەرەڕای ئەم هەڵوێستەی ئەمریکا بەرامبەر ئێران و ئێران بەرامبەر ئەمریکا، ئەمریکا هیچ یارمەتی بە گەلی کوردی ژێردەستەی رژێمی ئێران نادا بو خۆ رزگار کردن لە چنگی ئەو رژێمەی کە ئەمریکا بە رژێمێکی "تیرۆرپستی" دادەنێ.

دەبێ ئەوەش بێژین کە پاش دامەزراندنی "هەرێمی ئاسایش" و "نێوچەی

نەفرین" ئەمریکا یەکێکە لەو دەوڵەتانەی کە ئەو نیوچەیە لە هێرشی سەددام دەپارێزێ، بەڵام لە کوشتن و برین و دەربەدەر کردنی کوردی کەرکووک و مووسڵ و دیالە و بە عەرەب کردنی ئەو نیوچانە لە لایەن سەددامەوە بیدەنگە.

ئەمریکا پشتی دەوڵەتی ترک دەگرێ؛ هەرچەندە دەزانێ کە دەوڵەتی ترک دەوڵەتێکی میلیتاریستی رەگەز پەرستی دوژمن بە کوردە و بە هەموو جۆرێ یارمەتیی دەوڵەتی ترک دەدا کە ببێتە ئەندامی یەکێتی ئەورووپا و بە پارە و تەکنولۆژی بەهێزی دەکا. بەر لەوەی سەددام پەلاماری کوێت بدا ئەمریکا زۆر یارمەتیی سەددامی دا دژی ئێران.

چی بکرێ باشە:

بە بیروڕای من پێویستە کورد و بزووتنەوەی رزگاریخوازەکەی لەباری ئێستەدا بە پێی پرۆگرامێکی تایبەتی و دەرزکراو بکەوێتە کار و لەم کاتەدا ئەم خاڵانەی خوارەوە بگرێتە بەرچاو:

١- کورد پێویستە ستراتیژ و تاکتیکی خۆی هەبێ و هیچ کاتێک ستراتیژی خۆی کە ئازادی و یەکسانیی کوردە بە پێی گۆڕانی بارودۆخی نیوچەکە و جیهان نەگۆڕێ، بەڵام تاکتیکی خۆی لەگەڵ ئەو گۆڕانانەدا بگونجێنێ کە ڕوو دەدەن، بێ ئەوەی دووڕیی تاکتیک لە ستراتیژەوە هیچ دەستکارییەکی بنچینەیی بەسەردا بێ.

٢- لە سنووری بەپەند کردن و ریسوا کردنی ئاژاوەی حیزب حیزبێنە و شەڕە گەرەکی سیاسی و براکوژیدا (کە خۆ کوژییە) پێویستە هەوڵ بدرێ جۆرە هاو ئاهەنگییەک لە سنووری ستراتیژیی هاوبەشدا لەنێو حیزبەکانی کوردستاندا چێ بکرێ و ئەو هێزە سوپاییانەی کە حیزبەکان هەیانە ڕێکوپێک و دەسکەنە بکرێ و لە شێوەی سوپایەکی کوردستانیی مۆدێرندا بپارێزرێ.

٣- پێویستە لە سنووڕێکی ئینتەرناسیۆنالدا ببڕێتە مێنشکی دەسەلاتدارانی

ئەم جیهانەوە کە تاکە جێگر (ئالتەرناتیف) یک بۆ ئەم رژێمە دیکتاتۆر و تیرۆریست و تۆتالیتێرانەی رۆژهەلاتی نێوەڕاست (بە تایبەتی ئەو ٦ ولاتەی کوردستانیان داگیرکردووە) دەسەلاتێکی کوردیی ئازادیخوازانەی دێمۆکراتی پلوورالیستانەیە کە ئاشتی و پێکەوە ژیانی بە هێمنی و ئاسایش لە نێوچەکەدا مسۆگەر بکات. ئەگەنا هەر هێزێکی دیکە، بێجگە لە کورد، هەر بەو رێیەدا دەڕوا کە ئەم رژێمانەی ئێستە پێیدا ڕۆیشتوون و دەڕۆن.

٤- پێویستە ئەو پێوەندییەی لە نێوان هێندێک دەوڵەت و کورددا دروست بووە لە رێی کۆمەڵی نەتەوە یەکگرتووەکان و ئەو هێزانەوە کە "هەرێمی ئاسایش" لە کوردستاندا دەپارێزن، بکرێتە پێوەندییەکی درێژخایەن بۆ بەرژەوەندیی کورد و ئەو لایەنانە. لەبەر ئەوە پێشەمیدان بە چالاکیی دیپلۆماسیی سەرومڕی رۆشنبیرانە لە هەموو جیهاندا، بە تایبەتی لە ئەمریکا و ئەورووپا و رووسیا و ئوستڕالیا و ئیسرائیل یەکجار پێویستە، بێ ئەوەی ولاتەکانی دیکە بخرێنە پشتگوێ.

پەراوێزەکان

(١)- وشەی "وار" کە بەمانای "جێ" و "شوێنی لێدانیشتن" و "نیشتمان" دێ، لە وشەی "هەوار"ەوە هاتووە، وشەی "هەوار" بەشی دووەمی "کوم هەوار"ە؛ واتە "هەوار" یان "هەوارگەی کۆمەڵگە" کە بووەتە "کۆمار" و ئەورۆ بەمانای "جمهورية" بەکاردێ. وشەی "جمهور"ی عەرەبی و فارسی و ترکی لە "کۆم هەوار"ەوە هاتووە، کۆم هەوار >کۆمهوار>گومهور>جمهور. چونکە دەنگی "گ" لە زمانی عەرەبیدا نییە. دەنگی "ک" و "گ" زۆرجار لە کوردیدا لە جیاتی یەک بەکاردێن. سەرنجی وشەی "سک" و "زگ" بدە، هەروەها وشەی "باوکم" لە زاراوەی سۆرانی وَ "باوگم" لە زاراوەی فەیلیدا. هەر لەسەر ئەم دەستوورە"بزرگمهر"ی فارسی لە عەرەبیدابووە بە"بزرجمهر".

(٢)- بەپێی ئەم بەڵگەنامە مێژووییە ئەو کەنداوەی کە فارسەکان پێی دەبێژن "کەنداوی فارسی" و عەرەبەکان پێیَ دەبێژن "کەنداوی عەرەبی"، کەنداوی کوردیشە.

(٣)- وشەی "مداین" (ماداین) کە عەرەبەکان بەکاریان هێناوە لە گەلی وشەی "مدينة" (شار)ەوە نەهاتووە. وشەی "ماداین" (لەسەر کێشی وشەی "زەراین")، کە گوندێکە لە ستانی سلێمانی.. برگەی یەکەمی کە "ماد"ە ئاماژە بۆ بنەچەو رەچەڵەکی وشەکە دەکا.

(٤)- ئەمانە وشەی عەرەبی و ترکی و فارسین، یەکەمیان بەمانای "سوارە" و دووەمیان بەمانای "پارێزەر" و سێیەمیان بەمانای "پاسەوان" دێ بۆ شاردنەوەی مەبەستی راستینەی بوونی ئەم دەستانە وەک بەکرێگیراوی داگیرکەران.

(٥)- وشەی "جاش" لە زمانی کوردیدا هەر بە مانای بێچووی کەر بەکار ناهێنرێ، بەڵکو جاش بەمانای "دەستی دووەم" و "ساختە" و "ناڕاست" و "ناڕەسەن"یش بەکاردێ، وەک "جاش پۆلیس" واتە کابرایەک پۆلیسێتی دەکا بەڵام پۆلیسی راستینە نییە، "جاش کەوش" واتە "کەوشە و لەپێ دەکرێ" بەڵام "کەوشی راستینە" نییە.

(٦)- ئەم پێنج دەوڵەتە، بویتین لە: دەوڵەتی ترک و عێراق و سووریا و ئێران و ئازربایجان (کەپاش هەرەسهێنانی ئیمپراتۆرێتیی سۆڤێت دروست بوو). جا لەبەر ئەوەی پاش شەڕی ئەرمەن و ئازەری، بەشێکی کوردستانی سۆر کەوتە دەست ئەرمەنەکان و بەشێکی دیکەی هەر بەدەست ئازەربەیجانەوە ماوەتەوە، ئەوا کوردستانی ئەورۆ بەسەر شەش دەوڵەتدا دابەشکراوە.

(٧)- مافی بڕیاری چارەنووس لە ئازادیدا و بۆ ئازادی لە سەمیناری "دوزی ناسیۆنالی کورد، ئۆتۆنۆمی یان کوردستانێکی سەربەخۆ، یان بڕیاری چارەنووس لە ئازادیدا

بۆ ئازادی" بە رۆنی شیکراوەتەوە، کە لە رۆژی ۱۹۸۵/۵/۱۱دا لە ستۆکهۆڵم (سوید) پێشکێشم کردووە.

(۸)- دەنگی (پ p) و (ف f) لە زمانە ئێرانییەکاندا جێی یەک دەگرن. شایانی باسە دەنگی (پ p) لە دەنگی (ف f) کۆنترە. ئەم کۆنێتییە لە زمانی کوردیدا باش پارێزراوە، بەڵام لە زمانی فارسیدا کەمتر پارێزراوە، بۆ وێنە: پیرۆزە (کوردی) / فیرۆزە (فارسی)، پەرپووت (کوردی) / فرتوت (فارسی)، سپی (کوردی) / سفید (فارسی). وشەی "فەیلی" هیچ پێوەندییەکی بە وشەی "فیل"ەوە نییە وەک هێندێک کەس دەیڵێن، ئەوەش لەبەر ئەوەیە کە دەبینن کە فەیلییەکان هەموو وەک فیل بەهێزن.

(۹)- لە نێوچەی خۆراسان هەرێمێکی گەورە هەیە بەنێوی "کوردستانی خۆراسانی" (سەرنجی وتاری مینۆرسکی بدە لەبارەی "کورد"ەوە لە ئینسکلۆپیدیای ئیسلامدا چاپی یەکەم) یەکێک لە رۆشنبیرە بەتەنگەوە هاتووەکانی ئەوێ، کە نێوی کەلیمواللای تەوحودی (کلیم الله توحدی)یە لەپاش دامەزراندنی کۆماری ئیسلامیی ئێران؛ چەند بەرگێک لێکۆڵینەوەی لەبارەی مێژوو و رەوشتوخوو و فەرهەنگی ئەو کوردانەوە بڵاوکردەوە، کە بوو بەهۆی گرتن و ئازاردانی زۆری لەلایەن رژێمی ئاخوندەکانی ئێرانەوە. نووسەرە ئاوارەکانی ئێران لە ئەورووپا و ئەمریکا کە بۆ گرتنی هەر یەکێک لە خۆیان هەرایان دەگاتە ئاسمان، کەچی بۆ گرتنی تەوەحودی، یەک وشەیان لەدەم نەهاتە دەرەوە. شایانی باسە کە کوردەکانی خۆراسان هەر ئەوانە نین کە لە سەردەمی سەفەویيەکاندا کۆچپێدراون بۆ ئەوێ، بەڵکو کوردی نیشتەجێی ئەوێشن. بێجگە لەوەش کوردێکی یەکجار زۆر هەن لە دەوروبەری زەریای خەزەر، چونکە لە ئێرانی کۆندا کورد لە هەموو لایەکی ئێراندا ژیاون، نەک هەر لە کوردستان. ئەوێ کتێبە کۆنەکانی عەرەب بخوێنێتەوە دەزانێ کە لە نێوچەی شیرازدا گەلێک هۆزی کورد ژیاون.

(۱۰)- هاوبیری جوانەمەرگ رەهبەر مامەش لەو جۆێندا قسەکانی خۆی کرد و بە خەستی باسی ئامانجەکانی کۆنگرەی نیشتمانیی کوردستانی کرد، بەڵام بەداخەوە لەبەر هەوڵ و تەقەلای نامەردانەی کوردی هەڵپەرست و کوڕی رۆژ بۆ سەرنەگرتنی کۆنگرەکە، کۆنگرە لە فیللەندا نەبەسترا، بەڵکو لە پاریس لە ۱۸ تا ۱۹۹۶/۹/۱۹ بەسترا. لە پاریسیش دوو دەستە زۆر بەتوندی دژی بەستنی کۆنگرە وەستان. دەستەی یەکەم داروودستەی پێ کێ کێ کە پێیان ناخۆش بوو باسی کۆنگرەی نیشتمانی و نەتەوەیی بکرێ، نەبا رژێمی سووریا دڵی بیەشێ لێیان. یەشار کایای سەر بە پێ کێ کێ داوای هەڵوەشاندنەوەی کۆنگرەی دەکرد، بەنێوی ئەوەوە کە کۆنگرە بەهۆی کابرایەکی سیخوڕی فەرەنسا (ئەمە قسەی یەشار

کایایە) وەک کەندال نەزان لە پاریس دەبەستریٰ، بۆیە کاریەدەستانی فەرەنسا سالۆنێکیان لە مەڵبەندی پەرلەمانی فەرەنسا داوە بە کۆنگرە. کەندال نەزانیش چوو بووە لای کاریەدەستانی فەرەنسا و فەرموویووی ئەم کۆنگرەیە لەلایەن پیٰ کیٰ کیٰ وە رێکخراوە، لە ئەنجامی ئەوەوە حکوومەتی فەرەنسا سالۆنەکەی لە کۆنگرە سەندەوە. بەڵام هاوبیرانی کۆنگرە توانیان لە جێیەکی دیکە کۆنگرەکە ببەستن و رووی نامەرد رەش و هەزاران چرا لەسەر گۆڕی هاوبیر رەهبەر مامەش کە لە رۆژی ١٩٩٨/٤/٦دا کۆچیدوایی کرد.

(١١)- هەولٰ و تەقەلای ئەمریکا لەگەلٰ پارتی و یەکێتی بۆ ئاشتبوونەوە دریژەی کێشا، هەتا لە مانگی ئۆکتۆبەری ١٩٩٨دا بەسەرپەرشتیی وەزیری دەرەوەی ئەمریکا مادلین ئۆلبرایت "پەیمانی واشنتن" لەنێوان بەرێزان مەسعوود بارزانی و جەلال تالەبانی ئیمزا کرا، بەڵام تا ئەورۆ کە ئەم پەراوێزە دەنووسم (ئۆکتۆبەری ٢٠٠١) هێشتا بە تەواوی نەخراوەتە کار.

(١٢)- لایەکی ئەم گۆڕانە "زاگۆنی رزگارکردنی عێراق"، (قانون تحریر العراق) بوو کە لەلایەن کۆنگرەی ئەمریکاوە ئیمزا کرا.

(١٣)- بنەماڵەی حەکیم و ئاسەفی و شاهروودی، هەمووبان بە بنەچەورەچەڵەک ئێرانین؛ بەڵام لە عێراق لەدایکبوون. ئەمانە بوونە سەرکردەی "المجلس الاعلی للثورة الاسلامیة في العراق" کە رژێمی ئێران لە تاران دایمەزراند.

(١٤)- بەبۆنەی ئەو دوژمنایەتییەوە کە لە سەرەتای هەشتاکاندا لەنێوان ئەمریکا و رژێمی خومەینیدا دروستبوو، ئەمریکا رووی خۆشی کردە "مجاهدین خلق"، بەڵام لەبەر ئەوەی "مجاهدین خلق" بوو بە دەسکەلای دەستی سەددام و کاری تیرۆریستانەی زۆر نواند، دەوڵەتی ئەمریکا و دوای ئەویش دەوڵەتی بەریتانیا "مجاهدین خلق"یان بە رێکخراوێکی تیرۆریستی دایە قەڵەم.

(١٥)- وشەکانی کرماشانی بە فارسی بەم جۆرەی خوارەوەیە:

"نمی دانم شما از کدام پایگاه فکری-اجتماعی برخاسته اید که این چنین برای تمام اقلیت های قومی ایران تعیین تکلیف می کنید وانچه را به عنوان یک فارس وظیفه خودتان است بر آن ها هم واجب می دانید... نکته مهمی که قبل از هر چیز باید یاد آور حضور مبارکتان شوم این است که زبان فارسی زبان رسمی ایران است نه زبان ملی. زیرا اولا درکشور یکه مردمانش به چندین زبان مختلف صحبت می کنند، اصلا زبان ملی وجود ندارد. دوم این که صفات ملی را انسان به چیزی می دهد که تمام ساکنان یک کشور و با رضایت آن را قبول کنند، با تمام

وجودشان به آن عشق بورزند و با همه توان برای حفظ و نگهداری آن بکوشند درحالی که اگر کمی واقع بین باشید به این مسئله پی خواهید برد که زبان فارسی در بین اقوام ایرانی چنین وضعیتی ندارد واز زمان شروع سلطنت پهلوی به صورت کلاسیک امروزین بر دیگر اقوام ایران تحمیل شده است".

وەرامی "خیراندیش" بە فارسی بەم جۆرەی خوارەوەیە:

"من دیکتاتور نیستم و به دیکتاتوری عقیده ندارم ولی دیکتاتوری را در آنجا که برای حفظ وحدت ملی و زبان ملی ضرورت داشته باشد تأیید می کنم".

ئەوە گوایە نە دیکتاتۆرە و نە باوەڕی بە دیکتاتۆریەتی هەیە، بەڵام بەدەمی خۆی پشتگیریی دیکتاتۆریەتی دەکا بۆ ئەوەی کورد زمانی خۆی بەڕەسمی بەکار نەهێنێ.

(١٦)- چەند ساڵێک دوای ئەوەی ئەم سەمینارە پێشکێش کرا، ئەربەکان بوو بە سەرۆک وەزیرانی دەوڵەتی ترک بە هەڵبژاردنی پەرلەمان، بەڵام سەرکردەیەتیی سوپای ترک ئەربەکانی ناچار کرد دەست لە سەرۆک وەزیرانی هەڵبگرێ و بەشێوەیەکی ناڕەوا و نادێمۆکراتی؛ کەچی لەگەڵ ئەم هەموو ریسواییەشدا کە لە رژێمی ترک بەسەری هاتبوو، کاتێک لە هەولێر ئالای کوردستان بۆ ماوەیەک هەڵکرا، ئەربەکان لە پێش سیاسەتکارەکانی دیکەی ترکدا دژی ئالای کوردستان قسەی کرد و ڕک و کینی خۆی بەرامبەر بە کورد و ئالاکەی پێشان دا.

(١٧)- وەک لە دواییدا دەرکەوت رژێمی ئیسرائیل یارمەتی رژێمی ترکی دا بۆ فراندنی سەرکردەی PKK عەبدوللاً ئۆجەلان لە پاییزی ١٩٩٨ دا. کە دەستەیەک کورد لە بەرلین لەبەردەم سەفارەتی ئیسرائیلدا خۆپێشاندانیان سازکرد، کاربەدەستانی سەفارەتخانە لە پشتەوە دەستڕێژیان لە خۆپێشاندەرەکان کرد و چوار کوردیان کوشت کە یەکێکیان کچ بوو. ئەمە لەکاتی سەرۆک وەزیرانیی نەتەن یاهوودا بوو. حکوومەتی ئەڵمانیا هیچ جۆرە هەڵوێستێکی وەرنەگرت بەرامبەر بەم تاوانەی ئیسرائیل و، کورد کوژەکان بێ ئەوەی سزا بدرێن گەڕانەوە ئیسرائیل.